

Vedlegg 2 – Analysevedlegg av Refleks 1-6

Innslag fra Refleks 1 som er analysert: Kapittel 3 – Side 39-51:	Hvilken demokratiforståelse/form for medborgeropplæring kommer til uttrykk?	Fordi teksten formidler/oppgavene legger opp til:	Koble til operasjonalisering av demokratiforståelser & former for medborgeropplæring:
Regler i klasserommet <u>Oppgaver:</u> «1) Hva var det Nora gjorde? 2) Hvorfor ble Klara lei seg? 3) Hvorfor trenger vi regler i klasserommet?». S. 39	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om regler.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – enighet som mål for å avgjøre politiske spørsmål. Deliberasjon for løsning på det felles beste. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter.
	Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever, og lytte til og ta stilling til andre meninger og argumenter.	Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsproblemer. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsproblemer. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
Regler hjemme «Jon bor på en gård. På gården er det regler Jon må alltid stenge porten til hagen. Det er bare de voksne som kan kjøre traktor. Jon og lillesøster krangler. Lillesøster vil også hoppe på trampolinoen. Jon sier nei». S. 41	Liberal demokrati-forståelse	Fordi teksten formidler om regler hjemme/på gården, og hvorfor vi trenger regler.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg.
	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at man må følge reglene på gården, altså lovlydig og ansvarlig.	Lovlydheter. Ansvarlig for seg selv. Ansvarlig oppførsel og god karakter.
Regler hjemme <u>Oppgaver:</u> «1) Hvordan kom geita seg inn i hagen? 2) Hvorfor vil ikke Jon at lillesøster skal være med og hoppe på trampolinoen?» «3) Foreslå flere regler de kan ha på gården». S. 41	Deliberativ demokrati-forståelse	Oppgavene legger opp til samtale og diskusjon om teksten.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter.
	Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever, og lytte til og ta stilling til andre meninger og argumenter.	Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsproblemer. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.

<i>Kan man være uenig i regler?</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hvem legger seg først, Klara eller storebror? 2) Hva syns Klara om regelen om leggetid? 3) Hva kan Klara gjøre for å endre regelen om leggetid?». S. 47	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om reglene Klara og storebroren må forholde seg til. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever, og lytte til og ta stilling til andre meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Barns rettigheter</i> «Alle barn har rett til hjelp hvis de blir syke. Alle barn har rett til fritid og til å leke. Alle barn har rett til å si det de mener. Alle barn har rett til å gå på skole». S. 48	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler noen av barns rettigheter gjennom Barnekonvensjonen i FNs menneskerettighetserklæring. Individet skal beskyttes mot flertallsavgjørelser. Fordi teksten formidler at alle barn har rettigheter som skal vernes om.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Barns rettigheter</i> «Det er regler for hvordan barn skal ha det. uansett hvor de bor, og hvilken familie de har. Disse reglene kaller vi barns rettigheter. Mange land samarbeider om barns rettigheter». S. 49	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om individets/barns rettigheter. Disse gjelder for alle uavhengig av myndighetene i landet man bor i. Individet skal beskyttes mot flertallsavgjørelser. Fordi teksten formidler at barn har rettigheter som skal vernes om.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Barns rettigheter</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Fins det regler for hvordan barn skal ha det? 2) Hva tror du det vil si å ha en rettighet? 3) Hvorfor har barn egne rettigheter tror du?». S.49	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om barns rettigheter gjennom FNs Barnekonvensjon. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner, adressere og analysere samfunnsspørsmål, og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.

«1) Kan du fortelle om noe som alle barn har rett til? 2) Hvorfor må noen barn jobbe, tror du? 3) Hvorfor får jenter gå mindre på skole enn <i>gutter</i> i noen land, tror du?». S. 111	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	barns rettigheter, hva elevene tenker om at noen barn må jobbe, og hva årsaken er til at gutter får mer skolegang i noen land. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner, adressere og analysere samfunnsspørsmål og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Oppgaver i familien før og nå</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hjelper du til hjemme? Hva gjør du? 2) Hva syns du bør være oppgavene til de voksne i familien? 3) Hva slags oppgaver syns du barn kan ha i familien? 4) Tror du det er forskjell på hva jenter og gutter hjelper til med? 5) Hvorfor måtte barn hjelpe til mer før i tiden, tror du?». S 112-113	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene spør om elevenes egen rolle i hjemmet, deres tanker om oppgavefordeling i familien, forskjeller i oppgaver mellom kjønnene, og årsaken(e) til at barn måtte hjelpe til mer før. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner, adressere og analysere samfunnsspørsmål og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.

Innslag fra Refleks 2 som er analysert: Kapittel 8 – Side 145-147: «Klima»	Hvilken demokratiforståelse/form for medborgeropplæring kommer til uttrykk?	Fordi teksten formidler/oppgavene legger opp til:	Koble til operasjonalisering av demokratiforståelser & former for medborgeropplæring:
<i>Kan vi gjøre noe?</i> «Politikere fra hele verden snakker sammen. Hvordan kan vi forurensne mindre? Det er ikke så lett. Men de prøver å bli enige». S. 145	Deliberativ demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at deliberasjon er del av prosessen for å komme fram til løsninger på klimautfordringene.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon for løsning på det felles beste. Deliberasjon - enighet som mål for å avgjøre politiske spørsmål. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Offentlig deliberasjon – konkurranse mellom politiske syn.

		ulike meninger og argumenter.	
<i>Hvorfor trenger vi lover i et samfunn?</i> «Når en regel gjelder for alle som bor i landet, kaller vi det en lov. Alle som bor i Norge, må følge norske lover. <i>Mange lover</i> Vi har mange lover i Norge. Noen av de viktigste er at man ikke skal stjele fra andre eller skade andre». S. 34-35	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om lover, og lovlydighet er sentralt i liberal demokratiforståelse. Fordi teksten formidler at alle må følge norske lover, altså være lovlydig.	Folk har rett til å ta frie valg. Ikke skade andre og ikke bryte loven. Lovlydighet. Ansvarlig for seg selv. Ansvarlig oppførsel og god karakter.
<i>Hvorfor har vi lover?</i> «Vi trenger lover og regler for å vite hva vi kan gjøre, og hva vi ikke kan gjøre. Og vi trenger lover for å avgjøre om noen har gjort noe galt. Ingen kan straffes med fengsel før de har gjort noe som er veldig galt». S. 35	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om norske lover. Lovlydighet er et viktig prinsipp. Det negative frihetsbegrepet gjør at friheten tas vekk fra individet først når hen har gjort noe veldig galt. Fordi teksten formidler at borgerne ikke kan straffes før de har gjort noe veldig galt.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Ikke skade andre og ikke bryte loven. Negativt frihetsbegrep. Ansvarlig oppførsel og god karakter. Ansvarlig for seg selv.
<i>Alle må følge lovene</i> «I et demokrati har folket vært med på å bestemme lovene». S. 35	Deltakerdemokratiet Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at folket gjennom samfunnsmessig aktivitet og deltakelse i offentligheten har vært med på å bestemme lovene som skal gjelde for samfunnet. Fordi teksten formidler at folket har vært med å bestemme lovene, altså positiv frihet.	Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltakelse. Politikk er alle former for deltakelse. Deltakelse gir bevissthet om fellesskap og forståelse for samfunnsmessige behov. Personlig involvering: gir politiske erfaringer og tro på deltakelse. Positivt frihetsbegrep. Vise engasjement. Utøve ansvarlighet overfor fellesskapet/samfunnet.
<i>Alle må følge lovene</i> «I et demokrati kan alle mene det de vil om lover og regler, men alle må følge de lovene som er bestemt». S. 35	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at alle borgere må følge lovene som er bestemt, altså ikke bryte loven. Fordi teksten formidler at alle kan mene det de vil, men må være lovlydig.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Ikke skade andre og ikke bryte loven. Lovlydighet. Ansvarlig for seg selv. Ansvarlig oppførsel og god karakter.
<i>Alle må følge lovene</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hva kan hvis man stjeler eller skader andre? 2) Hva er en lov? 3) Hvordan kan man arbeide for å endre en lov eller regel, tror du?». S. 35	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om konsekvenser av lovbrudd, hva en lov er, og hva elevene tenker om hvordan man kan arbeide for å endre lover og regler.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter.

	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner, ta stilling til politiske spørsmål, adressere og analysere samfunnsspørsmål, lære hvordan man kan endre strukturer (lover), og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Kunnskap om sosiale bevegelser og hvordan å handle for systemisk endring. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Lover for å beskytte barn</i> «Likhet for loven betyr at de samme lovene skal gjelde for alle. Likevel er noen lover lagd spesielt for å beskytte barn». «(...) Derfor har vi egne lover som beskytter barn». S. 36	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler hvordan lover gjelder for alle borgere, og at barn (individet) skal beskyttes fra myndighetenes avgjørelser. Fordi teksten formidler at barn skal beskyttes av visse lover.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Det er ikke lov å slå barn</i> «Barn skal ikke bli utsatt for vold». «(...) Dette gjelder selv om du ikke har fulgt reglene i hjemmet eller i familien». S. 36	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om individets rettigheter. Barn har rett til beskyttelse gjennom lover lagd for barn. Individets friheter og rettigheter er sentralt. Fordi teksten formidler at barn skal vernes mot vold gjennom lovverket.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
Faktaboks «Lover for å beskytte barn fins både i norsk lov og i FNs barnekonvensjon». S. 37	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at lover beskytter barn mot ulovlige handlinger. Fordi teksten formidler at barn er beskyttet av norsk lov og FNs barnekonvensjon.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Ikke skade andre og ikke bryte loven. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Voksne skal ikke ha sex med barn</i> «I straffeloven står det at det er forbudt å ha sex med barn under 16 år». S. 37	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at det er forbudt å ha sex med barn under 16 år. Lovlydighet og individets friheter og rettigheter er sentralt. Fordi teksten formidler at barn beskyttes av lovverket.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Ikke skade andre og ikke bryte loven. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Lover for å beskytte barn</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hva har voksne ikke lov til å gjøre mot barn?	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om hva som er ulovlig å gjøre mot barn, lover lagd for	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling.

2) Hvorfor er det egne lover som skal beskytte barn mot voksne, tror du? 3) Hvem kan du snakke med dersom du opplever at noen voksne bryter lovene som beskytter barn?». S. 37	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	barn, og hvem elevene kan snakke med om noen voksne bryter lovene som er lagd for å beskytte barn. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner, ta stilling til politiske spørsmål, adressere og analysere samfunnsspørsmål, og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Mange meninger</i> «Vi som bor i Norge er enige om mye, men ikke alt. <i>Mennesker er forskjellige.</i> «Mennesker er forskjellige og har forskjellige ønsker og meninger. (...) Mennesker er forskjellige og har ulike interesser». S. 38	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at mennesker har ulike meninger og ønsker, noe som kommer til uttrykk gjennom deliberasjon i offentlig liv og debatt i samfunnet vårt både i politikken mellom politiske parti, og mellom mennesker i hverdagslige diskusjoner – både fysisk og på internett. Fordi teksten formidler at mennesker har ulike meninger og interesser. Derfor er ikke felles enighet mulig alltid.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Offentlig deliberasjon – konkurranse mellom politiske syn. Mediedebatt – del av politisk dialog og politisk konkurranse. Nettdebatt – deltakelse i offentlig deliberasjon. Konsensus er ikke alltid målet/mulig.
<i>Vi må finne gode løsninger</i> «Norge er et demokrati der alle kan si hva de ønsker, og hva de mener». S. 39	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at individets rettigheter, som ytringsfriheten, står sentralt i liberale demokrati som Norge. Fordi teksten formidler at alle kan si det de mener i et demokrati.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Mange meninger</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hvorfor mener mennesker forskjellige ting? 2) Hva vil det si å bo i et demokrati? 3) Er det noe du ønsker var annerledes der du bor?». S. 39	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og diskusjon om meninger, hva det vil si å bo i et demokrati, og om elevene har ønsker om endringer der de bor. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever, ta stilling til	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Samfunnsmessig liv, erfaringsutveksling og meningsdanning. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner.

	Aktivt/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål, og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Noen ganger bestemmer flertallet</i> «Det er ikke alltid mulig å bli enig gjennom forhandlinger. Da er det flertallet som bestemmer». S. 44	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at flertallet bestemmer, noe som gjelder for det liberale demokratiet da alle har en stemme i valg.	Alle har en stemme i valg – demokratiske verdier: likhet og likeverd. Valg – konkurranse mellom ulike partier med ulike politiske syn. Makt og legitimitet til folkevalgte.
	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at flertallet bestemmer (valg og avstemninger).	Individualistisk – valg er kjernen i politikken.
<i>Grenser for flertallsbeslutninger</i> «I et demokrati er det gjerne grenser for hva et flertall kan bestemme. De som bestemmer, må nemlig følge lover og regler. Det beskytter de som bor i landet, mot at flertallet bestemmer alt». S. 44	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler hvordan lover og regler beskytter folket mot flertallsavgjørelser.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folkemening uttrykkes via regjering eller lokalt flertall i kommune- og bystyrer. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Ikke skade andre og ikke bryte loven.
	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at de som bestemmer må følge lovene, som beskytter folket mot maktovergrep.	Negativt frihetsbegrep.
<i>Noen ganger bestemmer flertallet</i> <i>Oppgaver:</i> «1) Hva vil det si at flertallet bestemmer? 2) Hva er et mindretall? 3) Hvorfor bør ikke flertallet bestemme alt?». S. 45	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om flertall/mindretall og hva elevene tenker om hvorfor flertallet ikke bør bestemme alt.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter.
	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål, og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.

<i>Vi velger politikere</i> «Alle kan ikke bestemme alt hele tida. Derfor har vi politikere. <i>Vi velger noen til å bestemme over oss</i> I et demokrati kan ikke alle være med og bestemme alt hele tida. Derfor velger vi noen som skal snakke seg fram til gode løsninger og bestemme for oss». S. 46	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at borgerne i et samfunn ikke har mulighet (tid/ressurser) til å bestemme alt hele tiden. Dette kan sees opp mot at valg er kjernen i politikken hvilket er faktum i liberal forståelse av politikk. Fordi teksten formidler at demokratiet er individualistisk, hvor valg er kjernen i politikken.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Frie valg er politikkenes kjerne. Nedtoning av deltakelse utenfor valghandlingen. Makt og legitimitet til folkevalgte. Individualistisk – valg er kjernen i politikken.
<i>Politikere og velgere</i> «De som ønsker å bestemme, kaller vi gjerne politikere. (...) Så blir det holdt valg der folk kan stemme på de politikerne de er mest enig med. (...) De politikerne som får flest stemmer fra velgerne, får bestemme mest». S. 46-47	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler hvordan politikere som velges får bestemme mest. Fordi teksten formidler at folket velger politikere de er mest enige med.	Frie valg er politikkenes kjerne. Makt og legitimitet til de folkevalgte. Folkemening uttrykkes via regjering eller lokalt flertall i kommune- og bystyre. Alle har en stemme i valg – demokratiske verdier: likhet og likeverd. Individualistisk – valg er kjernen i politikken.
<i>Storingsvalg</i> «Hvert fjerde år velger vi de politikerne som skal arbeide på Stortinget. De bestemmer lovene i Norge. Det er viktig at vi som bor i landet, får være med og bestemme hvem som skal arbeide på Stortinget. På den måten er alle med på å bestemme litt». S. 47	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at valg av Storting er hvert fjerde år, og at de som jobber der har lovgivende makt. Fordi teksten formidler at folket velger Stortingets politikere.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Frie valg er politikkenes kjerne. Alle har én stemme i valg – demokratiske verdier: likhet og likeverd. Makt og legitimitet til folkevalgte. Demokratiet – et dynamisk politisk fellesskap. Individualistisk – valg er kjernen i politikken.
<i>Statsminister og regjering</i> «Regjeringen tar opp saker som den ønsker at Stortinget skal behandle. Statsminister er sjef for regjeringen». S. 47	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at hvilken rolle statsministeren, Stortinget og regjeringen har. Fordi teksten formidler at politikken styres av Stortinget, regjeringen og statsministeren. Valg er derfor kjernen i politikken for borgerne.	Staten løser fellesoppgaver. Folkemening uttrykkes via regjering eller lokalt flertall i kommune- og bystyre. Pluralistisk samfunn– den politiske beslutningsmakten er fordelt mellom den lovgivende, dømmende og utøvende makt. Demokratiet – et dynamisk politisk fellesskap. Individualistisk – valg er kjernen i politikken.
<i>Vi velger politikere</i> <u>Opgaver:</u> «1) Hva er en politiker?	Deliberativ demokratiforståelse	Opgavene legger opp til samtale og refleksjon om politikere, hvorfor vi	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling.

2) Hvorfor velger vi politikere, tror du? 3) Hvordan tror du det er å være politiker?». S. 47	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	velger dem og hva elevene tenker om hvordan det er å være politiker. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål, og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Kongen</i> «I Norge er det kongen som er øverste leder. Likevel er det folket som bestemmer». S. 48	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at det er folket som bestemmer, selv om kongen er øverste leder. Fordi teksten formidler at folket bestemmer.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Frie valg er politikkens kjerne. Makt og legitimitet til folkevalgte. Alle har en stemme i valg – demokratiske verdier: likhet og likeverd. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Folket får bestemme mer</i> «Etter hvert ble det vanlig i mange land at folket fikk bestemme gjennom valg. Men selv om Norge ble et demokrati, ønsket folket at vi skulle ha en konge». S. 49	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at folket fikk bestemme gjennom valg, og at Norge ble et demokrati. Fordi teksten formidler at folket bestemte at vi skulle ha konge.	Frie valg er politikkens kjerne. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Kongens makt er symbolsk</i> «(...) og et flertall ønsker at vi skal fortsette å være et monarki». S. 49	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at flertallet av folket ønsker at Norge skal være et monarki. Fordi teksten formidler at folket syns Norge skal være et monarki.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Kongen</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hva er et monarki? 2) Hvorfor sier vi at kongens makt er symbolsk? 3) «Hvorfor har vi fortsatt en konge, tror du?». S. 49	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om hva et monarki er, hvorfor kongens makt er symbolsk, og hva elevene tenker om hvorfor vi fortsatt har en konge. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt,	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål.

		kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål, og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Alle kan si det de mener</i> «I et demokrati kan alle si det de mener om lover, regler og fordeling av ting. Dette kaller vi ytringsfrihet». S. 50	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at borgerne har ytringsfrihet i et demokrati.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten.
	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at alle kan si det de mener.	Negativt frihetsbegrep. Ansvarlig for seg selv.
<i>Ytringsfrihet</i> «Ytringsfrihet er viktig i et demokrati. Det er viktig at alle meninger og ideer blir kjent. Når mange snakker sammen og vi lytter til hverandre, blir det lettere å finne gode løsninger (...) Man må huske på at man ikke skal bruke ytringsfriheten til å si stygge ting til andre». S. 50	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at ytringsfriheten er viktig i et demokrati, og at man ikke skal bruke ytringsfriheten til å si stygge ting til andre (bryte lover).	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Ikke skade andre og ikke bryte loven. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten.
	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at borgerne kan ytre seg så lenge de ikke skader andre eller bryter loven.	Negativt frihetsbegrep. Ansvarlig oppførsel og god karakter. Ansvarlig for seg selv.
<i>Barn og ytringsfrihet</i> «Barn kan ikke stemme ved valg, men barn har rett til å si hva de mener, og da skal de voksne lytte. Ytringsfriheten gir derfor barn en mulighet til å påvirke politikerne». S. 50	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at barn har ytringsfrihet og har gjennom denne rettigheten mulighet til å påvirke politikerne.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten.
	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at barn kan si hva de mener fordi de har ytringsfrihet.	Negativt frihetsbegrep.
<i>Barn og ytringsfrihet</i> «Barn kan for eksempel skrive meningen sin i leserinnlegg på ulike nettstedene og i aviser. Miljøagent Heike fra Bodø oppfordrer alle barn til å engasjere seg». S. 51	Deliberativ demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at barn kan ytre seg i media om saker som engasjerer dem.	Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deliberasjon for løsning på det felles beste. Mediedebatt – del av politisk dialog og politisk konkurranse.
	Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at barn kan ytre seg i media ved å skrive leserinnlegg.	Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Deltakelse i aktuelle samfunnsproblemer. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Kunnskap om sosiale bevegelser og hvordan å handle for systemisk endring.
<i>Barn – engasjer dere!</i>	Deltakerdemokratiet	Fordi teksten formidler hvordan barn over hele	Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltakelse.

«Jeg heter Heike, er 10 år og miljøagent. (...) I Grunnloven er det en miljøparagraf som sier at naturen skal brukes på en måte som ikke går ut over kommende generasjoner». «Hvis vi får barn over hele verden til å engasjere seg og si fra til politikerne, så når vi kanskje å redde verden før det er for sent. BLI MED PÅ LAGET – BLI MILJØAGENT!». S. 51	Deltakende medborgeropplæring	verden bør engasjere seg og si fra til politikerne. Heike oppfordrer elevene til å bli miljøagent. Fordi teksten formidler at elevene må engasjere seg og delta samfunnssaker, for eksempel i miljøkampen.	Politikk er alle former for deltakelse. Offentlig debatt. Offentlig liv og debatt gir bevissthet om medborgere og fellesskapet, etablerer solidaritet og løser konflikter. Personlig involvering gir politiske erfaringer og tro på deltakelse. Deltakelse gir bevissthet om fellesskap og forståelse for samfunnsmessige behov. Samfunnsmessig aktivitet former kollektiv og gjør individet/fellesskapet myndig. Positivt frihetsbegrep. Vise engasjement. Engasjement og deltakelse i innsatsområder/samfunnssaker.
<i>Alle kan si det de mener</i> <u>Oppgave:</u> «Skriv et brev om noe som opptar deg». S. 51	Deltakerdemokratiet	Oppgaven legger opp til å skrive om noe samfunnsmessig som opptar elevene. En slik oppgave gjør at elevene deltar i og engasjerer seg i offentlig og politisk liv.	Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltakelse. Politikk er alle former for deltakelse. Deltakelse gir bevissthet om fellesskap og forståelse for samfunnsmessige behov. Samfunnsmessig aktivitet former kollektiv og gjør individet/fellesskapet myndig.
	Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at elevene kan delta i samfunnet ved å engasjere seg i en sak.	Positivt frihetsbegrep. Vise engasjement.
<i>Være en god venn</i> «Det er mye du kan gjøre for at andre skal ha det bra. Du kan velge å være en god venn. På den måten får både du og andre det bedre». <i>Spare miljøet</i> «Ved å bruke mindre og ta riktige miljøvalg viser vi andre hvordan vi kan ta vare på naturen». <i>Gode valg</i> «Det er viktig å snakke om politikk og vite hvordan vi kan påvirke politikerne. Men vi kan også påvirke gjennom å gjøre gode valg selv. Da påvirker vi kanskje også andre på en måte som bidrar til at alle får det bedre». S. 52-53	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler hvordan man kan være en god medborger gjennom å være en god venn, spare miljøet og ta gode valg. Fordi teksten formidler om å ta riktige miljøvalg og være en god medborger ved å ta gode valg selv.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Deltakelse og engasjement i lokalsamfunnet/frivillighetsarbeid. Resirkulere. Lovlydighet. Ansvarlig for seg selv. Ansvarlig oppførsel og god karakter.
<i>Hvordan kan du bidra til et bedre samfunn?</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hvordan kan vi unngå å skade naturen?	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om naturen, hvordan vi kan påvirke andre og hvordan	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter.

2) Hvordan tror du vi kan påvirke andre? 3) Hvordan kan du bidra til at vi får et godt samfunn å leve i?». S. 53	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	elevene kan bidra til å få et godt samfunn å leve i. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål, og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samfunnsmessig liv, erfaringsutveksling og meningsdanning. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Demokrati i skolen</i> «Som elev på skolen har du rett til å bli hørt».	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at elevene har en rett til å bli hørt. Fordi teksten formidler at elever har rett til å bli hørt.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Elevmedvirkning i skolen</i> «Du skal kunne påvirke din egen skolehverdag. Det står i opplæringsloven. Det at du som elev har rett til å være med og bestemme, kalles elevmedvirkning. Elever kan ikke bestemme alt, men det er viktig at elevenes meninger blir hørt og møtt med respekt fra de voksne». S. 54	Deltakerdemokratiet Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at elevene skal medvirke i skolehverdagen. Fordi teksten formidler at elevene har mulighet til å delta og vise engasjement i skolehverdagen.	Positivt frihetsbegrep: mulighet for deltakelse. Deltakelse gir bevissthet om fellesskap og forståelse for samfunnsmessige behov. Personlig involvering: gir politiske erfaringer og tro på deltakelse. Samfunnsmessig aktivitet former kollektiv og gjør individet/fellesskapet myndig. Positivt frihetsbegrep. Vise engasjement.
<i>Elevråd</i> «Elevrådet består av elever som er valgt fra de ulike klassetrinnene. Du kan være med og bestemme hvem som skal sitte i elevrådet». S. 55	Deltakerdemokratiet Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at elevene kan delta ved å bestemme hvem som skal være i elevrådet. Fordi teksten formidler at elevene har mulighet til å være med å bestemme, som er positiv frihet.	Positivt frihetsbegrep: mulighet for deltakelse. Personlig involvering: gir politiske erfaringer og tro på deltakelse. Samfunnsmessig aktivitet former kollektiv og gjør individet/fellesskapet myndig. Positivt frihetsbegrep. Vise engasjement.
«Elevrådet skal lytte til elevene og ta opp viktige saker med rektor eller andre som bestemmer. Hvis du har meninger om noe som skjer på skolen din, kan du ta det opp med elevrådet». S. 55	Deliberativ demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at elevrådet må lytte til elevene og videre gå i dialog med rektor for å ta opp sakene.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter.

Hvordan mener du at de skal velges? Hvorfor?». b) «Er det noe klassen er opptatt av eller har lyst til å endre på skolen? Ta det opp med elevrådet». c) «Skriv et brev om noe du mener er viktig. Bruk gjerne internett til å finne informasjon». d) «Spill inn en video eller en podkast der du eller dere snakker om noe som opptar dere». S. 57	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	valgprosessen til elevrådet foregår, og videre uttrykke hvordan de mener de skal velges, og hvorfor. Oppgave b) og c) legger opp til muntlig formidling og påvirkning/deltakelse ved å snakke med elevrådet. Oppgave d) legger opp til muntlig formidling gjennom å lage en video eller en podkast. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål, vite hvordan man skaper systemisk endring, og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deliberasjon for løsning på det felles beste. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Kunnskap om sosiale bevegelser og hvordan å handle for systemisk endring. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.

Innslag fra Refleks 3 som er analysert: Kapittel 6 – Side 124-143: «Menneskerettigheter»	Hvilken demokratiforståelse/ form for medborgeropplæring kommer til uttrykk:	Fordi teksten formidler/oppgavene legger opp til:	Koble til operasjonalisering av demokratiforståelser & former for medborgeropplæring:
<i>FN og menneskerettighetene</i> «Alle mennesker er like mye verdt og har bestemte rettigheter». Tekstboble «Alle mennesker på jorda er like mye verdt. Mennesker har bestemte rettigheter nettopp fordi de er mennesker». S. 124 Faktaboks «En rettighet er noe du har krav på. En menneskerettighet er noe du har krav på fordi du er menneske». S. 125	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten, tekstboksen og fakta-boksen formidler at alle mennesker har bestemte rettigheter fordi de er mennesker. Fordi teksten formidler at alle mennesker har bestemte rettigheter uavhengig av hva myndighetene sier.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Menneskerettighetserklæringen</i> «Det første FN gjorde, var å lage menneskerettighetserklæringen. Der står det at alle mennesker er frie og like mye verdt. Alle skal ha lov til å være seg selv og tro på det de vil. Menneskerettighetene ble sett på som viktige for å skape fred». S. 125	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler noen av rettighetene menneskene har, og at alle mennesker er frie og like mye verdt. Fordi teksten formidler at FN laget menneskerettighets-	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.

land sier de skal følge reglene til FN, da må de gjøre det». S. 129			
<i>Menneskerettigheter i Grunnloven</i> «(...) I Norge har flere av FNs menneskerettigheter blitt en del av Grunnloven. Barns rett til å bli hørt er en slik rettighet». S. 129	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at flere av menneskerettighetene er del av Grunnloven. Fordi teksten formidler at alle barn har rett til å bli hørt uavhengig av hva myndighetene mener.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativ frihetsbegrep.
<i>Menneskerettighetene i dag</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hva er barnekonvensjonen? 2) Hva kan FN gjøre for at flere land skal følge menneskerettighetene? 3) Hvorfor har FN lagd en egen konvensjon for barns rettigheter?». S. 129	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om barnekonvensjonen, FNs arbeid og hvorfor FN har lagd en egen konvensjon for barns rettigheter. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Menneskerettigheter og demokrati</i> <i>Alle kan være med og bestemme</i> «I FNs menneskerettighets-erklæring står det at alle har rett til å være med og bestemme i landet sitt. Det står også at det skal være hemmelige valg, og at alle stemmene skal telle like mye». Tekstboble «Ytringsfrihet er en menneskerettighet. At alle kan si hva de mener er viktig for at vi skal ha et demokrati». S. 130	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at valg er hemmelige og at alle stemmene skal telle like mye. I tekstboblen formidles det at ytringsfriheten er en menneskerettighet. Fordi teksten formidler at alle har rett til å være med å bestemme i landet sitt uavhengig av myndighetene sier.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Alle har en stemme i valg – demokratiske verdier: likhet og likeverd Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Folk har rett til å ta frie valg. Frie valg er politikkenes kjerne. Negativt frihetsbegrep.
<i>Alle har rett til å si det de mener</i> «Ytringsfrihet er en menneskerett. Det er også retten til å organisere seg. Alle skal kunne si hva de mener, og delta i fredelige møter og organisasjoner (...)». S. 131	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om retten til å ytre seg og til å organisere seg. Fordi teksten formidler at alle skal kunne si hva de mener, uten innblanding fra myndighetene.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativ frihetsbegrep.
<i>Likhet for loven</i>	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at alle skal ha like rettigheter	Individets friheter og rettigheter skal vernes om.

«I FNs menneskerettighetserklæring står det også at alle skal ha like rettigheter (...) Ingen skal kunne fengsles eller få annen straff uten at saken har vært grundig vurdert av flere». S. 131	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	og ingen skal oppleve frihetsberøvelse eller annen straff uten at saken har vært vurdert grundig av flere. Fordi teksten formidler at ingen skal straffes og at alle har like rettigheter.	Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Menneskerettigheter og demokrati</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hva betyr retten til å «organisere seg»? 2) Hva vil det si at de samme reglene og rettighetene gjelder for alle? 3) Hvordan gjør vi det i Norge for at alle skal kunne være med og bestemme?». S. 131	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om rettigheter, at alle har samme rettigheter og hva Norge gjør for å få alle med og bestemme. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>For at alle skal ha det godt</i> <i>Alle skal ha det de trenger</i> «I menneskerettighetserklæringen står det at alle skal ha det de trenger for å ha det godt og trygt. Det vil si at de skal ha nok mat og klær, et sted å bo, og hjelp hvis de blir syke. Alle skal også ha rett til undervisning». S. 132 <i>Rett til arbeid og rett til fritid</i> «Alle skal ha rett til arbeid som er trygt, og som gir rettferdig betaling. Alle skal også ha rett til hvile og fritid». S. 132 <i>Rett til hjelp</i> «Alle har rett til hjelp om de blir syke og ikke kan arbeide og tjene egne penger». S. 133	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om flere menneskerettigheter i FNs menneskerettighetserklæring. Fordi teksten formidler om rettigheter i FNs menneskerettighetserklæring.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>For at alle skal ha det godt</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hva vil det si at man har det man trenger? 2) Hva vil det si å ha rett til undervisning? 3) Hva trenger du og din familie for at dere skal ha det trygt og godt?». S. 133	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om sine behov og hva man trenger, hva rett til undervisning betyr og hva elevene og deres familie trenger for å ha det trygt og godt. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner.

		medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Egne rettigheter for barn</i> «I menneskerettighetserklæringen står det også at barn har rett til spesiell omsorg og hjelp. <i>Barn er like verdifulle</i> «I barnekonvensjonen står det at alle barn er født frie og er like mye verdt. Derfor skal de ha de samme rettighetene». S. 134 <i>Rett til trygghet og beskyttelse</i> «Alle barn har rett til nok mat og drikke og best mulig helsehjelp. Barn har også krav på beskyttelse og til å føle seg trygg». <i>Barn har rett til skole og fritid</i> Alle barn har rett til å gå på skole, men barn har også rett til fritid og lek. <i>Rett til å bli hørt</i> Alle barn har rett til å bli hørt og tatt hensyn til. Det vil si at de voksne skal lytte til det barn sier». S. 135	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler flere rettigheter barn har gjennom FNs barnekonvensjon. Fordi teksten formidler om barns rettigheter gjennom barnekonvensjonen.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Egne rettigheter for barn</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hva er barnekonvensjonen? 2) Tenk på deg selv. Har du det du har rett til ifølge barnekonvensjonen? 3) Kan du tenke deg situasjoner der barn ikke får det de har rett til?». S. 135	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om barnekonvensjonen. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Alle barn har rett til å gå på skole</i> <i>Alle barn har rett til skole</i> «(...) og dette gjelder uansett om du er gutt eller jente. S. 136	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at alle barn har rett til skole uansett kjønn. Fordi teksten formidler at alle har rett til skolegang uavhengig av hva	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.

		myndighetene i landene mener.	
Malala «Hun fikk flytte til England og har fortsatt å arbeide for at alle jenter skal få gå på skole». S. 137	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at Malala sine friheter og rettigheter ble vernet om da hun fikk fortsette arbeidet sitt i England. Fordi teksten formidler at Malala flyttet til England og fortsatte sitt arbeid.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Alle barn har rett til å gå på skole</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hvorfor likte ikke mennene Malala? 2) I noen land slutter mange jenter på skolen før de er ferdige. Hvorfor er det slik, tror du? 3) Hva tenker du om det mennene gjorde mot Malala? Hva tenker du om Malala?». S. 137	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om Malala, hvorfor jenter slutter på skolen før de er ferdige, og hva elevene tenker om Malala og det som skjedde med henne. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Barns rettigheter er ikke alltid så lett!</i> <i>Mange vil hjelpe</i> «I Norge er det mange som vil hjelpe barn på flukt. Mange samler inn penger og klær». S. 139	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at mange vil hjelpe barn på flukt. Fordi teksten formidler at man kan hjelpe barn på flukt ved å delta og engasjere seg gjennom å gi til veldedige formål.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Deltakelse og engasjement i lokalsamfunnet/ frivillighetsarbeid. Hjelpe trengende med klær og mat.
<i>Barns rettigheter er ikke alltid så lett!</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hvorfor er det mange barn som er på flukt? 2) hvorfor er det så vanskelig å gi barn på flukt det de trenger? 3) Er det noe du kan gjøre for å hjelpe barn på flukt? Er det noe Norge kan gjøre?». S. 139	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om barn på flukt, utfordringer med å gi barn det de trenger, og om elevene og Norge kan gjøre noe for å hjelpe barn på flukt. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe.

		ulike meninger og argumenter.	Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Mange har fått det bedre</i> <i>Hva er bedre?</i> «Flere barn går på skole nå enn for 20 år siden, både gutter og jenter. Det er også flere barn som får nok mat og medisiner (...).» S. 140	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at flere barn er tildelt rettigheter de har gjennom barnekonvensjonen. Fordi teksten formidler at flere har fått det bedre på grunn av FNs arbeid, ved at de har fått mange rettigheter.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Mange har fått det bedre</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hva har blitt bedre de siste 20 årene? 2) Hvorfor har mange av oss fått det bedre? 3) Hva kan vi gjøre for at flere skal få det enda bedre?» S. 141	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon rundt forbedring av levkår globalt, og hva elevene tenker om hva vi kan gjøre for at flere mennesker skal få et enda bedre liv. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Samfunnsmessig liv, erfaringsutveksling og meningsdanning. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Hvordan er det å være barn?</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hvordan har barna på bildene det? 2) Hva er det barna gjør? 3) Får bildene deg til å tenke på noen regler i FNs barnekonvensjon? Hvilke?» S. 142-143	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om bildene på side 142 og 143. Elevene får mulighet til å koble det bildene viser til det de har lært om FN, demokrati, menneskerettigheter, barnekonvensjonen, og FNs menneskerettighetsarbeid på globalt nivå. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon, kunne kommunisere med medelever, og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Samfunnsmessig liv, erfaringsutveksling og meningsdanning. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
Innslag fra Refleks 4 som er analysert: Kapittel 7 – Side: 151-159: «Samisk historie»	Hvilken demokratiforståelse/form for medborgeropplæring kommer til uttrykk?	Fordi teksten formidler/oppgavene legger opp til:	Koble til operasjonalisering av demokratiforståelser & former for medborgeropplæring:

<i>Forskingen av samene</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hvorfor ville de som styrte i Norge, gjøre samene mest mulig norske?» 2) Hvorfor ble samene undertrykket av å bli fornorsket? 3) Hvorfor ble det slutt på å fornorske samer?». S. 151	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og diskusjon/refleksjon om sosiale og politiske forhold i samenes historie. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Hva er urfolk?</i> «Noen folkegrupper trenger spesiell beskyttelse. Disse har FN gitt status som urfolk». S. 152	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at urfolk har spesiell beskyttelse gjennom FN. Individet skal beskyttes mot flertallsavgjørelser i liberal forståelse av demokrati. Fordi teksten formidler at FN gir urfolk spesiell beskyttelse fra myndighetene i land.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Urfolk forskjellige steder i verden</i> <i>Internasjonale avtaler</i> «FN har lagd en konvensjon som bestemmer hva det vil si å være urfolk. Konvensjonen er en avtale mellom land, og den skal beskytte urfolk og sikre rettighetene deres». S. 154	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at urfolk i verden har rett på beskyttelse gjennom en konvensjon i FN. Fordi teksten formidler at urfolk skal beskyttes gjennom FNs rettigheter for urfolk.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Samer i dag</i> «Men samene har en egen kultur og egne rettigheter». <i>Samisk på skolen</i> «I dag bruker både lærere og barn samisk på skolen». <i>Sametinget</i> «Samene kan velge representanter til Sametinget. Sametinget bestemmer i noen saker som er viktige for samene». S. 156-157	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at samene har rettigheter til å bevare egen kultur, bruke språkene i skolen, og de har et Sameting hvor de behandler saker som er viktige for dem. Fordi teksten formidler at samene har egne rettigheter og Sametinget.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
Aktivitetsside side 158 «a) Bruk internett, bøker eller aviser og velg deg et urfolk et annet sted i verden. Finn ut mer om urfolket. Fortell hva folkegruppa heter, og hvor de bor.	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til muntlig presentasjon av det elevene har funnet i arbeidet med urfolk, og lage en muntlig presentasjon.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling.

<i>Offentlig eller privat</i> <i>Offentlig</i> Når det er noe fellesskapet eier og betaler for, kaller vi det offentlig (...). I Norge er det fleste sykehus offentlige og eid av fellesskapet (...). De fleste skoler er også offentlige». S. 164	Deltakerdemokratiet Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at fellesskapet eier offentlige skoler og sykehus i Norge. Dette er verdibasert tankegang, da hva er best for fellesskapets er sentralt i politikkføringen. Fordi teksten formidler at fellesskapet eier det offentlige, som er et ansvar fellesskapet har overfor samfunnets borgere.	Fellesskapet. Verdibasert tankegang – etterspør hva som er best for fellesskapet. Statens politikk – offentlig anliggende. Utøve ansvarlighet overfor fellesskapet/samfunnet.
<i>Privat</i> «Når et sykehus er privat, betaler pasientene selv for å bruke sykehuset. Vi har også noen private skoler. Foreldrene må betale litt for at barna skal gå der, men fellesskapet betaler også mye». S.164-165	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at individet har muligheter til å oppfylle egne behov i markedet, både for utdanning og helsehjelp. Fordi teksten formidler at borgere kan velge å bruke private ordninger, som er en frihet individet har.	Privatisering og valg mellom goder. Individets friheter og rettigheter må vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Individet oppfyller egne behov i markedet. Formålsrasjonalitet – utgangspunkt i egeninteresser. Ansvarlig for seg selv. Negativt frihetsbegrep.
<i>Offentlig eller privat</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hvordan får fellesskapet penger til skoler og sykehus? 2) Hvorfor ønsker noen at fellesskapet skal betale for skoler og sykehus, tror du? 3) Hva kan være bra med å ha private sykehus og skoler?». S. 165	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om ressursfordeling i fellesskapet, helsehjelp, og privatisering. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Samfunnsmessig liv, erfaringsutveksling og meningsdanning. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Hva er best?</i> <i>Politikerne er uenige</i> «Politikerne diskuterer hvordan vi skal ha det i samfunnet vårt. Noen vil at fellesskapet skal betale for det vi trenger. Andre vil at vi skal betale mindre skatt og bestemme selv hvordan vi bruker egne penger».	Deliberativ demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at politikerne bruker deliberasjon (samtale/diskusjon) for å finne ut hvordan samfunnet vårt skal være.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Offentlig deliberasjon – konkurranse mellom politiske syn.

S. 166	Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at politikk ikke alltid ender i enighet mellom politikerne, men at de har ulike interesser og ideologier.	Deliberasjon for løsning på det felles beste. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytt til og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Konsensus er ikke alltid målet/mulig.
<i>Offentlig gir likt tilbud</i> «Med offentlige skoler får alle samme tilbud og opplæring uavhengig av hvor i landet de bor, og hvor mye penger familien har». S. 166	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at alle har rett på samme tilbud og opplæring uavhengig av økonomisk kapitalstatus og bosted. Fordi teksten formidler at alle har rett på samme skoletilbud.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>En blanding av offentlig og privat</i> «Norske politikere ønsker å ha både offentlige og private skoler og sykehus, slik at folk kan velge selv». S. 166	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at politikerne ønsker å tilby både offentlige og private tjenester, hvor borgerne kan velge hva de ønsker å bruke. Fordi teksten formidler at noen politikere mener at folk skal kunne velge selv.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Privatisering og valg mellom goder. Individet oppfyller egne behov i markedet. Ansvarlig for seg selv. Negativt frihetsbegrep. Individorientert.
<i>Hva er best?</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hva kan være bra med at sykehus og skoler betales av felleskassa? 2) Hva kan være bra med at det fins private skoler og sykehus? 3) Hvordan hadde det vært om ikke felleskassa hadde betalt for mange skoler og sykehus, tror du?». S. 167	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om offentlige og private tjenester, hva som er bra med gratis offentlige tjenester, hva som er bra med private tjenester, og hvordan elevene tenker samfunnet hadde vært uten gratis offentlige tjenester. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål, og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytt til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.

<i>Offentlig eller privat i ulike land</i> <i>Lite penger til offentlig skole</i> «I England og USA går de fleste på offentlige skoler, men foreldre med mye penger betaler gjerne for at barna skal gå på en god privatskole». S. 168	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at foreldre betaler for elevenes skolegang på private skoler, som er en rettighet foreldrene har når markedet tilbyr private tjenester. Fordi teksten formidler at foreldre betaler for privat skolegang for barna sine, som er en frihet individet har.	Individets friheter og rettigheter må vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Individet oppfyller egne behov i markedet. Privatisering og valg mellom goder. Formålsrasjonalitet – utgangspunkt i egeninteresser. Ansvarlig for seg selv. Negativt frihetsbegrep. Individorientert.
<i>Betaling på sykehus</i> «De fleste som blir syke, ønsker derfor å betale for å få hjelp på private sykehus. Mange betaler en privat helseforsikring for å være sikre på at de får hjelp hvis de blir syke (...)». S. 169	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at individet har frihet og rettighet til å betale for privat helseforsikring. Fordi teksten formidler at noen betaler for privat helseforsikring, som er en frihet individet har.	Individets friheter og rettigheter må vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Individet oppfyller egne behov i markedet. Privatisering og valg mellom goder. Formålsrasjonalitet – utgangspunkt i egeninteresser. Ansvarlig for seg selv. Negativt frihetsbegrep. Individorientert.
<i>Offentlig eller privat i ulike land</i> <u>Oppgave:</u> «Hvordan tror du det er å ha lite penger i USA? Hvordan tror du det er å ha mye penger? Sammenlikn gjerne med hvordan det er i Norge». S. 169	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgaven legger opp til samtale og refleksjon om hvordan det er å ha lite og mye penger i USA, og deretter sammenlikne med Norge. Dette er samtale og diskusjon om sosiale, økonomiske og politiske forhold i USA og Norge. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medmennesker om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Offentlig deliberasjon – konkurranse mellom politiske syn. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Barn skal ha det bra</i> «Fellesskapet har ansvar for å passe på at barn har det bra. Det står i FNs barnekonvensjon».	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at barn har rettigheter i barnekonvensjonen, og	Individets friheter og rettigheter skal vernes om.

<i>Fellesskapet og familien</i> «Familiene oppdrar barn, men de må følge de rettighetene barn har i barnekonvensjonen». S. 170	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	familiene og fellesskapet må følge disse rettighetene. Fordi teksten formidler at fellesskapet har ansvar for å følge opp det som står i FNs barnekonvensjonen.	Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Skolen før og nå</i> <i>Alle skal få like god skolegang</i> Likevel skal alle elever få like god skolegang. Vi har lover som sier at alle skal føle seg trygge og ha det bra på skolen. Alle skal ha de samme fagene og få like god hjelp av lærerne sine». S. 173	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at alle elever har rett til like god opplæring, til å ha det bra, til å føle seg trygge, ha de samme fagene og få like god hjelp av lærerne. Fordi teksten formidler at alle elever har flere rettigheter når de går på skolen.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Helsevesenet før og nå</i> <i>Behandling i dag</i> «I dag blir alle undersøkt av leger fra før vi blir født og gjennom hele livet (...) alle kan komme på sykehus og få medisiner og behandling». S. 176	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at alle i Norge har rett til å komme på sykehus og få medisiner og behandling. Fordi teksten formidler at alle kan komme og få behandling på sykehus.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Helsevesenet før og nå</i> <u>Opgaver:</u> «1) Når kom det første sykehuset i Norge? 2) Hvorfor får vi vaksiner? 3) Hvorfor er helsevesenet noe som fellesskapet tar ansvar for, tror du?». S. 177	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Opgavene legger opp til samtale om det første sykehuset i Norge og hvorfor vi får vaksiner, og elevene får mulighet til å reflektere om hvorfor fellesskapet tar ansvar for helsevesenet. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål, og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Hjelp fra fellesskapet før og nå</i> <i>Folket bestemmer</i> «Norge er et demokrati (...) I et demokrati er det folket som bestemmer. Politikerne blir valgt av folket og bestemmer hva fellesskapet skal gjøre. Når vi betaler skatt, får fellesskapet penger som kan brukes til alt vi trenger». S. 178	Deltakerdemokratiet	Fordi teksten formidler et positivt frihetsbegrep da folket har mulighet for deltakelse gjennom å bestemme i demokratiet (velge politikere). Videre at fellesskapet sørger for å dekke folkets behov. Dette er en verdibasert tankegang hvor fellesskapets behov står i sentrum.	Valgdeltakelse. Valg. Fellesskapet. Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltakelse. Verdibasert tankegang – etterspør hva som er best for fellesskapet. Personlig involvering: gir politiske erfaringer og tro på deltakelse.

	Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at fellesskapet får penger gjennom skatt som vi bruker på borgerne, og at folket bestemmer.	Samfunnsmessig aktivitet former kollektiv og gjør individet/fellesskapet myndig. Positivt frihetsbegrep - mulighet for deltakelse. Engasjement og deltakelse i innsatsområder/samfunnssaker. Bygge relasjoner og tillit. Utøve ansvarlighet overfor fellesskapet/samfunnet.
<i>Vi kan få hjelp</i> «Hvis noen ikke har noen penger å leve av, får de hjelp av fellesskapet. Hvis du blir syk, får du hjelp på et sykehus uten å betale. Du betaler ingenting for skole og utdanning». S. 179	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at mennesker i Norge har rett på hjelp fra fellesskapet om de ikke har penger, blir syke, og at skole og utdanning er gratis.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktvergrep fra staten.
	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at du har rett til å få hjelp av fellesskapet.	Negativt frihetsbegrep.
<i>Trygghet for alle</i> «Fellesskapet tok mer og mer ansvar for å hjelpe syke, gamle og arbeidsløse. Alle i landet skulle være trygge». S. 179	Deltakerdemokratiet	Fordi teksten formidler at fellesskapet har tatt ansvar for å hjelpe alle i landet. Dette viser en verdibasert tankegang, da politikken etterspør hva som er best for fellesskapet.	Fellesskapet. Verdibasert tankegang – etterspør hva som er best for fellesskapet. Samfunnsmessig aktivitet former kollektiv og gjør individet/fellesskapet myndig.
	Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at fellesskapet tok ansvar for å hjelpe visse samfunnsgrupper.	Utøve ansvarlighet overfor fellesskapet/samfunnet.
Aktiviteter side 183 «a) Snakk sammen. Hvordan vil skolen være om hundre år? Hva skal barna lære om, og hvordan kommer de til å lære? Hvordan vil en skole se ut? b) Tegn, skriv eller lag en presentasjon».	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgave a) legger opp til samtale og refleksjon i fellesskap om hva elevene tenker om hvordan skolen er i framtiden. Videre vil aktivitet/oppgave b) være muntlig da en presentasjon er noe man formidler muntlig til klassen og lærerne.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter.
	Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner, og lytte og ta stilling til ulike meninger og argumenter. Lære at konsensus ikke alltid er mulig/målet.	Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
Innslag fra Refleks 5 som er analysert: Kapittel 3 – Side 54-79: «Demokrati»	Hvilken demokratiforståelse/form for medborgeropplæring kommer til uttrykk?	Fordi teksten formidler/oppgavene legger opp til:	Koble til operasjonalisering av demokratiforståelser & former for medborgeropplæring:

	Aktivt/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og diskusjon med medelever, og å lytte og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Kunne kommunisere med alle medmennsker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Vi bestemmer hvordan ting skal fordeles</i> <i>Skatt</i> «Når vi arbeider, betaler vi noe av pengene vi tjener, i skatt. Når vi kjøper noe, betaler vi også litt skatt. Det vi betaler i skatt, bruker vi på skole, sykehus, politi, veier og andre ting vi trenger for å ha det godt». S. 58	Deltakerdemokratiet Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at folk som jobber betaler skatt som brukes på fellesskapet. Fellesskapet står sentralt i deltakerdemokratiet. Fordi teksten formidler om deltakelse i samfunnet gjennom å være del av et arbeidsliv og betale skatt til fellesskapet.	Fellesskapet. Deltakelse gir bevissthet om fellesskap og forståelse for samfunnsmessige behov. Personlig involvering: gir politiske erfaringer og tro på deltakelse. Verdibasert tankegang – etterspør hva som er best for fellesskapet. Etablere forpliktelsesfølelse til samfunnet. Utøve ansvarlighet overfor fellesskapet/samfunnet.
<i>Vi bestemmer</i> «(...) Noen ønsker at vi skal betale mindre av det vi tjener (...) Andre syns de som tjener mye, skal betale mer. Det er mange som mener noe om hvordan vi skal dele på det vi har i landet vårt (...)». S. 59	Deliberativ demokratiforståelse Aktivt/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at det er uenighet og diskusjon om hvor mye skatt vi skal betale. Fordi teksten formidler om diskusjon og debatt om skattepolitikk, som er et samfunnsspørsmål som er et spørsmål som handler om rettferdighet og urettferdighet.	Deliberasjon for løsning på det felles beste. Deliberasjon - enighet som mål for å avgjøre politiske spørsmål. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Bryne seg på spørsmål om rettferdighet og urettferdighet. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Kunne kommunisere med alle medmennsker om ulike samfunnsspørsmål. Konsensus ikke alltid målet/mulig.
<i>Vi bestemmer hvordan ting skal fordeles</i> Oppgaver: «1) Hvorfor betaler vi skatt? 2) Hvorfor betaler noen mer skatt enn andre? 3) Hvis vi ikke hadde hatt ei felleskasse, hvordan skulle vi betalt for skoler, veier og sykehus?	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om skatt, og hvordan samfunnet skulle kunne fungert uten ei felleskasse. Oppgavene legger opp til diskusjon og refleksjon med medmennsker om samfunnsspørsmål knyttet til skattepolitikk og velferdsstaten. Her må elevene ta stilling til politiske spørsmål individuelt.	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennsker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Hvordan er vi med på å bestemme?</i>	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at vi kan stemme ved stortingsvalg	Individets friheter og rettigheter skal vernes om.

<i>Alle kan ikke bestemme alt, hele tida</i> «(...) Derfor velger vi politikere som kan ta beslutningene for oss». <i>Stortinget og stortingsvalg</i> «(...) Men det er folket som bestemmer hvem som skal sitte på Stortinget. Til sammen velger vi 169 politikere fra hele landet til Stortinget. Det er <i>stortingsvalg</i> hvert fjerde år, og vi kan stemme fra det året vi fyller 18». S. 60	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	og bestemme hvem som skal sitte på Stortinget. Fordi teksten formidler at vi kan stemme ved stortingsvalg, og bestemme hvem som skal sitte på Stortinget.	Alle har en stemme i valg – demokratiske verdier: likhet og likeverd. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Makt og legitimitet til folkevalgte. Negativt frihetsbegrep.
<i>Sametinget</i> «Den samiske befolkningen kan stemme ved stortingsvalg, men de har også sitt eget storting. Det kalles Sametinget. Sametinget tar beslutninger som er viktige for den samiske befolkningen». S. 61	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at samene kan stemme ved stortingsvalg, og har sitt eget storting. Fordi teksten formidler at samene kan stemme ved stortingsvalg, og har eget storting.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Alle har en stemme i valg – demokratiske verdier: likhet og likeverd. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Regjeringen</i> «Når folket har valgt politikere til stortinget, får noen av politikerne i oppgave å danne regjering og velge statsminister. Statsministeren er sjef for regjeringen. Regjeringen har som sin oppgave å foreslå lovendringer og komme med forslag om hvordan pengene i felleskassa skal fordeles. Men det er Stortinget som bestemmer». S. 61	Deltakerdemokratiet Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at folket bestemmer hvem som skal sitte på Stortinget. Fordi teksten formidler kunnskap om hvordan regjeringen dannes og opererer.	Valg. Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltakelse. Personlig involvering: gir politiske erfaringer og tro på deltakelse. Kunnskap om hvordan regjering og organisasjoner opererer.
<i>Regjeringen</i> «Selv om vi gjennom valg gir noen andre rett til å ta beslutninger for oss, kan vi fortsatt mene det vi vil. Og det er lov å protestere mot det politikerne bestemmer». S. 61	Deliberativ demokratiforståelse Aktivt/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at folk har rett til å mene det vi vil og har lov til å protestere mot det politikerne bestemmer. Fordi teksten formidler at vi som borgere kan protestere både i diskusjoner og debatter, samt ved å delta i sosiale bevegelser hvor man fysisk protesterer i tog eller utenfor et politisk bygg i det offentlige liv.	Offentlig deliberasjon – konkurranse mellom politiske syn. Deltakelse i aktuelle samfunnsproblemer. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Kunnskap om sosiale bevegelser og hvordan å handle for systemisk endring. Kollektivt arbeid for samfunnsliv og for å løse samfunnsmessige problemer. Kritikk av samfunnets strukturer.

[illegible]

<i>Hva er ytringsfrihet?</i> «Vi kan si meningen vår ved å skrive i aviser, gjennom å delta i diskusjoner på internett, gjennom å delta i politiske protester eller ved å bli medlem i et politisk parti». S. 66	Deliberativ Demokratiforståelse Aktivt/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at individet kan ytre seg på flere arenaer. Fordi teksten formidler at man kan si meningen sin ved å adressere årsaken til samfunnsproblemer, kommunisere med medmennesker om samfunnsspørsmål, adressere og analysere samfunnsspørsmål, og handle for systemisk endring (i f.eks. protester).	Samtale/dialog i fellesskap. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Nettdebatt - deltakelse i offentlig deliberasjon. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Kunnskap om sosiale bevegelser og hvordan å handle for systemisk endring. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Kritikk av samfunnets strukturer. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe.
Hvorfor ytringsfrihet? «Ved at alle snakker sammen og sier hva vi mener, kan vi sammen finne gode løsninger. (...) Når vi lytter til andre, hender det faktisk at vi endrer mening selv». S. 66	Deliberativ demokratiforståelse Aktivt/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at vi kan finne gode løsninger gjennom deliberasjon, og at gjennom å lytte til andres argumenter og meninger så kan vi endre mening selv. Fordi teksten formidler at gjennom deliberasjon i debatter og diskusjoner kan vi finne gode løsninger.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon for løsning på det felles beste. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Hvordan fungerer ytringsfriheten?</i> «For at ytringsfriheten skal fungere, er det også viktig at alle har mulighet til å si det de mener. (...) Det er likevel viktig at mange deltar, slik at mange meninger kan bli hørt». S. 67	Deltakerdemokratiet Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at alle mennesker skal ha mulighet til å delta gjennom å ytre seg, altså positiv frihet.. Fordi teksten formidler at alle har mulighet til å delta i offentligheten gjennom å bruke ytringsfriheten.	Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltakelse. Offentlig debatt. Offentlig debatt og liv gir bevissthet om medborgerne og fellesskapet, etablerer solidaritet og løser konflikter. Positivt frihetsbegrep. Fellesskap gjennom deltakelse og engasjement i offentlig initiativ og samtale.
<i>Ytringsfriheten har begrensninger</i> «Ytringsfrihet er viktig, men selv om vi står fritt til å mene hva vi vil, er det ikke lov å true eller si veldig stygge ting om andre». S. 67	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at det ikke er lov å si veldig stygge ting om andre, som går på at man ikke skal skade andre og bryte loven. Dette går på å ha ansvarlig oppførsel og lovlydighet. Fordi teksten formidler at borgerne kan mene det de vil så lenge vi ikke skader andre/bryter loven. Ansvarlig for egne handlinger/oppførsel.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Ikke skade andre eller bryte loven. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativ frihetsbegrep. Ansvarlig oppførsel og god karakter. Ansvarlig for seg selv. Lovlydighet.
<i>Ytringsfrihet</i> <u>Opgaver:</u> «1) Hva er ytringsfrihet?	Deliberativ demokratiforståelse	Opgavene legger opp til diskusjon og refleksjon om ytringsfrihet, hvorfor det er	Samtale/dialog i fellesskap.

2) Hvorfor er det så viktig med ytringsfrihet i et demokrati? 3) Hvorfor er det forbudt å true eller si veldig stygge ting om andre, tror du?» S. 67	Aktivt/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	viktig, og hva elevene tenker om forbudet mot å si stygge ting om andre. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne i å delta i diskusjon/debatt, kunne kommunisere med medmennesker om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål individuelt og lytte til og ta stilling til ulike meninger og argumenter.	Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Grunnloven</i> <i>Hva er Grunnloven?</i> «I Grunnloven står det at Stortinget bestemmer lover, og at folket bestemmer hvem som skal sitte på Stortinget, gjennom frie og hemmelige valg». S. 68	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at folket bestemmer gjennom frie valg hvem som skal sitte på Stortinget. Fordi teksten formidler at valghandlingen er kjernen i politikken i liberalt demokrati, og forpliktelse vektlegges i mindre grad.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Frie valg er politikkenes kjerne. Individualistisk – valg er kjernen i politikken. Forpliktelse vektlegges i mindre grad.
<i>Grunnloven er Norges viktigste lov</i> «Det står i Grunnloven at folket bestemmer, og da kan ikke politikerne plutselig bestemme noe annet». <i>Grunnloven skal bevare styreformen</i> «Representantene på Stortinget må også stemme over det to ganger, med stortingsvalg imellom. Det er fordi folket skal kunne stoppe Stortinget i å endre Grunnloven». S. 68	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at folket skal beskyttes mot flertallsavgjørelser på myndighetsnivå. Fordi teksten formidler at folket skal beskyttes mot myndighetenes avgjørelser, altså negativ frihet.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep – fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Grunnloven</i> <u>Opgaver:</u> «1) Hvorfor er Grunnloven så viktig? 2) Hva skal til før Grunnloven kan endres? 3) Hvorfor skal det være vanskelig å endre Grunnloven?» S. 69	Deliberativ demokratiforståelse Aktivt/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Opgavene legger opp til samtale og refleksjon om Grunnloven, hva som skal til for å endre den, og hvorfor den skal være vanskelig å endre. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å delta i debatt/diskusjon med medmennesker om samfunnsspørsmål, og ta stilling til politiske spørsmål.	Samtale/dialog i fellesskap. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe.
<i>Monarki</i> «Det å være konge går i arv, men det var folket som bestemte at vi skulle ha en konge». S. 70	Deltakerdemokratiet	Fordi teksten formidler at folket har bestemt at vi skal ha et monarki i Norge. Da har folket hatt mulighet til å delta i avstemning om dette.	Valgdeltakelse. Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltagelse. Personlig involvering: gir politiske erfaringer og tro på deltagelse.

		til og ta stilling til ulike meninger og argumenter er sentralt.	Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Vet folket best?</i> «Og er det egentlig riktig at alle sammen skal være med på å bestemme? Det å styre et land kan være vanskelig og krevende. Kanskje burde de som er eksperter, bestemme mer? Men hadde det egentlig vært bedre om det var enklere å ta avgjørelser, eller om eksperter bestemte mer?». S. 74	Deliberativ demokratiforståelse Aktivt/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi teksten legger opp til at elevene skal reflektere over spørsmålene om demokratiets utfordringer. Her vil elevene ha mulighet til å ta stilling til og reflektere/analysere samfunnsspørsmål.	Samfunnsmessig liv – erfaringsutveksling – meningsdanning. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe.
<i>Demokrati er bra</i> «Når folket snakker sammen og diskuterer politiske valg, blir det gjerne bedre enn når bare én eller noen få personer bestemmer. Demokratiet er nemlig en slags metode for å passe på at vi gjør kloke valg slik at vi får et godt samfunn å leve i». S. 75	Deltakerdemokratiet Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at det er bra at folket snakker sammen og bestemmer enn at noen få gjør det. Gjennom demokrati får vi et godt samfunn å leve i, da kollektivets beste skapes gjennom offentlig menings- og viljedanning. Politikerne og folket som medborgere er med på å skape fellesskap gjennom offentlig initiativ og samtale.	Fellesskapet. Verdibasert tankegang – etterspør hva som er best for fellesskapet. Offentlig debatt. Offentlig debatt og liv gir bevissthet om medborgere og fellesskapet, etablerer solidaritet og løser konflikter. Fellesskap gjennom deltakelse og engasjement i offentlig initiativ og samtale.
<i>Hva kan være vanskelig med demokrati?</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hva er kompromiss? 2) Hvorfor kan demokrati være vanskelig? 3) Hvorfor er demokrati bra?» S. 75	Deliberativ demokratiforståelse Aktivt/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til deltakelse i refleksjon og diskusjon rundt kompromiss, hvorfor demokrati kan være vanskelig og hvordan demokrati er bra. Alle disse er samfunnsspørsmål som elevene må ta stilling til og reflektere rundt. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner, adressere og analysere samfunnsspørsmål og lytte til ulike meninger og argumenter.	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Samfunnsmessig liv – erfaringsutveksling – meningsdanning. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Adressere og analysere samfunnsspørsmål.
<i>Barn, unge og demokrati</i> <i>Alle kan si hva de mener</i> «En bra ting med demokrati er at alle kan si hva de mener. Når flere snakker sammen, kan det være mulig å komme fram til en god løsning. Barn kan også si hva de mener, og de har rett til å bli hørt». <i>Ytringsfrihet og ansvar</i> «Men ytringsfrihet gir også ansvar. Man skal ikke true, krenke eller trakassere. Du må	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at alle barn kan si hva de mener, altså de har ytringsfrihet til å si hva de mener, og rett til å bli hørt. Fordi medborgeren har negativ frihet, og kan utøve sine rettigheter så lenge man ikke skader andre/bryter loven.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep; fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Ikke skade andre og ikke bryte loven. Negativt frihetsbegrep. Ansvarlig oppførsel og god karakter.

«4) En viktig jobb for politikerne er å lage lover. På mange skoler er det egne regler for hva som er greit og ikke. Diskuter hvordan deres skoleregler er. a) Forstår dere hensikten med reglene? b) Syns dere reglene er gode eller dårlige? Begrunn svaret. c) Er det lett å lære reglene på deres skole? Begrunn svaret». S. 78	Aktivt/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	argumentasjon om reglene på skolen til elevene. Fordi elevene må kommunisere med medmennesker i debatt/gruppediskusjon, og lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samfunnsmessig liv – erfaringsutveksling – meningsdanning. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
Oppgaver side 78-79 <i>Ytringsfrihet</i> «6) Tenk deg at en politiker sier at de ønsker å legge ned skolen du går på. du er uenig og blir sint. Lag en tabell med to kolonner. I den venstre kolonnen skriver du ting det er greit å si til de du er uenig med. I den høyre kolonnen skriver du ting som det kan være fristende å si, men som ikke er greit, selv med ytringsfrihet». S. 78	Deliberativ demokratiforståelse Aktivt/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgaven legger opp til refleksjon rundt ytringsfriheten som rettighet, altså om hva som er greit å si og ikke greit å si til medborgere man er uenige i. Fordi elevene må ta stilling til bruk av ytringsfriheten som et samfunnsspørsmål, altså analysere det de selv mener og hva er greit å si og ikke greit å si.	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Samfunnsmessig liv – erfaringsutveksling – meningsdanning. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål.
Oppgaver side 78-79 <i>Grunnloven</i> «7 a) Les om grunnloven på s. 68-69- skriv ned overskriftene og noen nøkkelord under hver overskrift. b) Snakk i grupper om hva overskriftene handler om». S. 79	Deliberativ demokratiforståelse Aktivt/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgave b) legger opp til diskusjon i gruppe, altså kommunikasjon og samhandling, om hva overskriftene handler om. Fordi elevene som medborgere må kunne delta i gruppediskusjoner hvor de skal kommunisere med medelever, og lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
Oppgaver side 78-79 <i>Hva kan være vanskelig med demokrati?</i> «10) En klasse på 5. trinn har vært flinke og får gjøre noe hyggelig siste time på fredag. 14 elever vil spille fotball, 12 vil spille slåball. Snakk sammen i grupper. Hvordan ville dere løst dette? Bør flertallet få viljen sin, eller fins det andre muligheter?». S. 79	Deliberativ demokratiforståelse Aktivt/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgaven legger opp til diskusjon i gruppe, altså kommunikasjon og samhandling, om hva elevene skal gjøre siste time på fredag. Fordi elevene som medborgere må kunne delta i gruppediskusjoner hvor de skal kommunisere med medelever for å finne en løsning, og å lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger til medelever.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deliberasjon for løsning på det felles beste. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.

viktig å lytte, men det er også viktig å si hva vi mener». S. 118	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi her vil medborgeren kunne delta i gruppediskusjoner om aktuelle samfunnsproblemer, adressere og analysere disse, ta stilling til politiske spørsmål, og lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Deliberasjon for løsning på det felles beste. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Deltakelse i aktuelle samfunnsproblemer. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Internett gjør det lettere å engasjere seg</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hvordan kan vi bruke sosiale medier til politikk? 2) Hvordan kan vi bli mer uenige ved å bruke sosiale medier? 3) Kunne du brukt sosiale medier til å få andre til å engasjere seg? Hvorfor/hvorfor ikke?». S. 119	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon rundt politikk på sosiale medier, uenighet og bruk av sosiale medier for å skape engasjement. Fordi her må medborgerne (elevene) kunne delta i gruppediskusjoner, ta stilling til politiske spørsmål, delta i aktuelle samfunnsproblemer, og å lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale/dialog i fellesskap. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Deltakelse i aktuelle samfunnsproblemer. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
Aktiviteter side 122-123 <u>Fire dilemmaer</u> For hvert dilemma er det utformet spørsmål som elevene skal ta stilling til og diskutere i grupper. Noen av spørsmålene: «Hva bør Kamil gjøre? Hva bør Lisa gjøre? Hva kan Oda gjøre?» etc. S. 122-123	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Aktiviteten legger opp til at elevene skal samtale, reflektere og argumentere ut fra hva de ulike dilemmaene er. Fordi medborgeren (elevene) må kunne diskutere i gruppe, kunne kommunisere med medelevene, og lytte og ta stilling til medelevenes ulike argumenter og meninger. Samtidig skal de vite at konsensus ikke alltid er målet/mulig.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon for løsning på det felles beste. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Kunne kommunisere med medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Konsensus er ikke alltid målet/mulig.
Aktivitet side 124-125 Hva er positivt og negativt med vår digitale hverdag? «1) Se på de to bildene og snakk sammen. Hva tror dere de forskjellige menneskene bruker mobiltelefonen til? 2) Hva må de gjøre når de ikke har mobiltelefoner? 3) Hvilket bilde kjenner dere dere mest igjen i? 4) Hva er bra i parken uten telefon?». S. 124-125	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til at elevene skal snakke sammen og reflektere i grupper om hva som er positivt og negativt med vår digitale hverdag ut fra fem spørsmål. Fordi medborgerne (elevene) må kunne delta i gruppediskusjoner, kommunisere med medelever, og lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Kunne kommunisere med medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.

Oppgaver side 126-127 <i>Demokrati og internett</i> <u>Oppgave 2 a)</u> «Arbeid i par. Les side 110-111 sammen. Les annethvert avsnitt. Den som ikke leser, hører nøye etter. Når den som har lest er ferdig med avsnittet, skal den som har lyttet, gjensvare det høyt». <u>Oppgave 2 b)</u> «Arbeid i par. Les i en nettavis, og velg ut en nyhet som dere kan presentere for klassen. Lag også en falsk nyhet. Presenter begge nyhetene». S. 126	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til muntlig aktivitet i par, både høytlesing, gjensvare og presentasjon for klassen. Fordi medborgerne (elevene) må kunne delta i diskusjon og kommunisere med medelever, samt lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Kunne kommunisere med medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Demokrati og ytringsfrihet</i> <u>Oppgave 3)</u> «Folk som er ufine på sosiale medier kalles nettrull. Ofte skriver de anonymt slik at ingen vet hvem de er. Snakk sammen. Bør nettrull stenges ute fra sosiale medier slik at de ikke kan plage folk mer, eller det andre løsninger som er bedre for demokratiet vårt? Lag en podkast der dere diskuterer temaet». S. 126	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgerskap	Oppgaven legger opp til muntlig aktivitet, da elevene skal reflektere og argumentere om hvordan samfunnet skal håndtere nettrull på sosiale medier. Videre skal elevene lage en podkast hvor de skal diskutere spørsmålet. Fordi her må medborgerne (elevene) kunne delta i diskusjon om aktuelle samfunnsproblemer, kunne kommunisere med medelevene, ta stilling til politiske spørsmål, samt lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deliberasjon for løsning på det felles beste. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Deltakelse i aktuelle samfunnsproblemer. Kunne kommunisere med medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Ta stilling til ulike politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Internett gjør det lettere å engasjere seg</i> <u>Oppgave 5)</u> Les tegneseriestripen av Tegnehanne øverst på side 126. «a) Hvorfor får de to jentene forskjellige nyheter på telefonen sin? b) Hvorfor kan det være problematisk at ikke alle får se de samme nyhetene?» S. 127	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om at ulike mennesker får opp ulike nyheter på telefonen sin. Fordi elevene må kunne delta i gruppediskusjoner, kunne kommunisere med medelever, adressere og analysere samfunnsproblemer som oppstår gjennom sosiale medier, og lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Kunne kommunisere med medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Adressere og analysere samfunnsproblemer. Ta stilling til ulike politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Sosiale medier, vennskap og utenforskap</i> <u>Oppgave 6)</u>	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgaven legger opp til refleksjon rundt deling av bilder på telefon. Eleven skal	Samtale/dialog i fellesskap. Kommunikasjon og samhandling.

2) Hvor mange nasjonale minoriteter har vi i Norge? 3) Gi minst ett eksempel på fordeler med et flerkulturelt samfunn, og ett eksempel på hvordan det kan være vanskelig. Hva kan du gjøre for at det skal bli mindre vanskelig?». S. 139	Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	vårt flerkulturelle samfunn enda bedre. Fordi her vil elevene utvikle evne til å delta i gruppediskusjoner hvor de kommuniserer med medelever, samt at de får trening i å lytte og å ta stilling til deres meninger og argumenter. Videre får de trening i å adressere og analysere samfunnsspørsmål.	Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Samfunnsmessig liv – erfaringsutveksling – meningsdanning. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Adressere og analysere samfunnsspørsmål.
<i>Samene er et urfolk</i> «I 1989 lagde FN en avtale for å rette opp denne uretten. Avtalen heter ILO-konvensjonen. Statene som har undertegnet avtalen, forplikter seg å respektere urfolks interesser. Det betyr at staten må høre urfolks mening i viktige spørsmål, og at urfolk skal ha rett til å bruke sine tradisjonelle landområder. Staten skal også verne urfolks språk og kultur». S. 141	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at urfolk omkring i verden skal vernes fra myndighetene i landene som har undertegnet avtalen, og deres interesser og rettigheter skal beskyttes. Fordi teksten formidler at urfolks/individets friheter og rettigheter skal vernes om, og derfor negativ frihet.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep. Ikke skade andre og ikke bryte loven.
<i>Nasjonale minoriteter i Norge</i> «I 1999 undertegnet Norge Europarådets avtale om beskyttelse av nasjonale minoriteter. Avtalen sier at staten skal legge til rette for at personer som tilhører de nasjonale minoritetene, kan bevare og utvikle sin kultur og identitet». S. 142	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at Europarådets avtale gir beskyttelse av nasjonale minoriteters bevaring av egen kultur og identitet. Fordi teksten formidler at nasjonale minoriteter sine friheter og rettigheter skal vernes om, og derfor negativ frihet.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Nasjonale minoriteter i Norge</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hvem er de nasjonale minoritetene i Norge? 2) Hva er kriteriene for å være en nasjonal minoritet? 3) Diskuter i grupper og bli enige om to argumenter for og to imot at staten skal gi spesielle rettigheter til minoriteter». S. 143	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og diskusjon/refleksjon om nasjonale minoriteter og at elevene skal finne argumenter for og imot spesielle rettigheter for minoriteter. Fordi arbeid med oppgavene vil utvikle evne til å delta i gruppediskusjoner og kommunisere med medelever, og lytte til og ta stilling til deres meninger og argumenter. Videre er dette	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Samfunnsmessig liv – erfaringsutveksling – meningsdanning. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.

		øving i å adressere og analysere samfunnsspørsmål, bryne seg på spørsmål om urettferdighet/rettferdighet, og ta stilling til politiske spørsmål.	Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Bryne seg på spørsmål om rettferdighet og urettferdighet. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe.
<i>Nasjonale minoriteter og ekskludering</i> «I FN ble det lagd en menneskerettighetserklæring som skulle sikre alle mennesker grunnleggende og like rettigheter». S. 147	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om menneskerettighetene som skal sikre alle mennesker like rettigheter. Fordi teksten formidler at alle mennesker har grunnleggende og like rettigheter, og rett til å ta frie valg uavhengig samfunnsmessig forpliktelsesgrad.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Forpliktelse vektlegges i mindre grad.
<i>Nasjonale minoriteter og ekskludering</i> <u>Oppgaver:</u> «1) Hvor kom romene opprinnelig fra? 2) Hva skjedde med romene og jødene under 2. verdenskrig? 3) Hvorfor lagde FN en menneskerettighetserklæring, tror du?». S. 147	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og diskusjon/refleksjon om romene og jødene, og hva elevene tenker grunnen er til at FN lagde menneskerettighetserklæringen. Fordi arbeid med oppgavene vil utvikle evne til å kommunisere med medelever i gruppediskusjoner, lytte og ta stilling til deres argumenter og meninger, og adressere og analysere samfunnsspørsmål.	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Samfunnsmessig liv – erfaringsutveksling – meningsdanning. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Adressere og analysere samfunnsspørsmål.
<i>Flerkultur, samarbeid og konflikt</i> «I samfunnet er det viktig å finne en balanse mellom å ha felles regler og å la folk selv bestemme hva de skal tenke og gjøre». S. 149	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at et samfunn har felles regler og at individet skal kunne bestemme over seg selv og ta frie valg, hvilket er sentralt i liberal demokratiforståelse. Fordi teksten formidler at samfunnet skal gi rom for å gi individet frihet og ansvar til å velge hva de skal gjøre og tenke.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Ansvarlig for seg selv.
«I Norge velger unge voksne selv hvem de vil gifte seg med». S. 149	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at nordmenn er frie til å gifte seg med den man vil. Å kunne ta frie valg er sentralt i liberal demokratiforståelse.	Individets friheter og rettigheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Formålsrasjonalitet – utgangspunkt i egeninteresser.

deler på arbeidsoppgavene. Noen lager ting vi trenger, andre er lærere. Noen hjelper syke eller gamle, og andre passer på at alle følger lover og regler». S. 76	Deltakende medborgeropplæring	arbeidslivet. Dette er med på å forme samfunnet. Fordi teksten formidler om deltakelse og engasjement i samfunnet, som er en måte å utøve ansvarlighet overfor fellesskapet/samfunnet.	Deltakelse gir bevissthet om fellesskap og forståelse for samfunnsmessige behov. Personlig involvering: gir politiske erfaringer og tro på deltakelse. Samfunnsmessig aktivitet former kollektiv og gjør individet/fellesskapet myndig. Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltakelse. Etablere forpliktelsesfølelse til samfunnet. Utøve ansvarlighet overfor fellesskapet/samfunnet.
<i>Skatt</i> «Noe av det vi får i lønn, betaler vi i skatt. Staten og kommunen bruker skattepengene til ting alle trenger, slik som skole, sykehus og vei». S. 77	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at staten løser fellesoppgaver. Fordi teksten formidler at staten løser fellesoppgaver, som kan kobles til at liberalt demokrati er individualistisk, altså at man er ansvarlig for seg selv.	Staten løser fellesoppgaver. Individet oppfyller egne behov i markedet. Individualistisk – valg er kjernen i politikken. Ansvarlig for seg selv.
<u>Oppgaver:</u> «1) Hvorfor betaler vi skatt? 2) Hva betyr det at vi prioriterer hva vi skal bruke penger på? 3) Hva har du lyst til å arbeide med når du blir voksen?» S. 77	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og diskusjon om skatt, prioriteringer og framtidsdrømmer. Fordi gjennom arbeid med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å delta i gruppediskusjoner og kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, samt lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Samfunnsmessig liv – erfaringsutveksling – meningsdanning. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Fellesskapets penger</i> «Politikerne bestemmer hvor mye vi skal betale i skatt, og hva pengene skal brukes på». S. 80	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at myndighetene løser fellesoppgaver, da de folkevalgte har makt og legitimitet. Fordi teksten formidler at folkevalgte bestemmer skattepolitikken og hva de skal brukes på, som kan kobles til at individet ikke trenger å forplikte seg utover valghandlingen.	Staten løser fellesoppgaver. Makt og legitimitet til folkevalgte. Folkemening uttrykkes via regjering eller lokalt flertall i kommune- og bystyrer Forpliktelse vektlegges i mindre grad. Ansvarlig for seg selv.

<i>Fellesskapets penger</i> <u>Tekstbøle:</u> «Hvert år legger regjeringen fram forslag til et statsbudsjett. (...) Det er Stortinget som vedtar budsjettet.	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at folkevalgte har makt og legitimitet, samt at det norske demokratiet er pluralistisk. Fordi teksten formidler at myndighetene bestemmer, og dette kan knyttes til at forpliktelse vektlegges i mindre grad i et liberalt demokrati.	Makt og legitimitet til folkevalgte. Pluralistisk samfunn– den politiske beslutningsmakten er fordelt mellom den lovgivende, dømmende og utøvende makt. Forpliktelse vektlegges i mindre grad. Ansvarlig for seg selv.
<i>Politikk påvirker økonomien din</i> «Politikerne må prioritere hva de skal bruke penger på, og ofte må de forhandle med andre politikere».	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at politikere må forhandle gjennom dialog og samhandling for å avgjøre politiske spørsmål, som innebærer konkurranse mellom politiske syn. Fordi teksten formidler hvordan demokratiets opprettholdelse er avhengig av dialog, kommunikasjon, adressering av samfunnsspørsmål, deltakelse i debatt og diskusjon, og kollektivt arbeid for å løse samfunnsmessige problemer. Felles enighet er ikke alltid mulig eller målet i forhandlinger. Dette er sentralt i aktiv medborgeropplæring.	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - enighet som mål for å avgjøre politiske spørsmål. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Offentlig deliberasjon – konkurranse mellom politiske syn. Deltakelse i aktuelle samfunnsproblemer. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Konsensus ikke alltid målet/mulig. Kollektivt arbeid for samfunnsliv og for å løse samfunnsmessige problemer.
<u>Oppgaver:</u> «1) Hvem bestemmer hva pengene vi betaler i skatt, skal brukes til? 2) Hvordan kan vi drive skole og helsehjelp og bygge veier hvis ikke folk betaler skatt? 3) Hva ville du brukt mer penger på hvis du var politiker? Hva ville du ikke brukt penger på?» S. 81	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi oppgavene legger opp til samtale, diskusjon og refleksjon rundt skatt og egne politiske prioriteringer om elevene var politikere. Fordi gjennom arbeid med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, delta i	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Samfunnsmessig liv – erfaringsutveksling – meningsdanning. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner.

	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler hvordan et demokratisk samfunn består av en del uenighet i politikken, som kommer til uttrykk gjennom diskusjoner, dialog og adressering av samfunnsproblemer.	Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere årsaken til samfunnsproblemer. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
Oppgaver: «1) Hva handler politikk om? 2) Hvorfor er det uenighet i samfunnet om fordeling av goder og byrder? 3) Har du noen gang vært i konflikt med noen, hjemme eller på skolen? Hva var dere uenige om, og hvordan løste dere konflikten?» S. 101	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til samtale og diskusjon/refleksjon om politikk, uenigheter og konflikter?	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Offentlig deliberasjon – konkurranse mellom politiske syn.
	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi gjennom arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i debatt og diskusjon, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Konflikter om lover, regler og normer</i> <i>Lover og rettigheter</i> «Lover er regler som står nedskrevet i Norges lover. Der står det for eksempel at du ikke skal stjele eller skade andre». S. 102	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at lovverket ikke tillater at man stjeler eller skader andre. Negativ frihet og lovlydighet er sentralt.	Ikke skade andre og ikke bryte loven. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Ikke skade andre og ikke bryte loven.
	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om lover og man ikke skal bryte dem. Å være ansvarlig for seg selv og lovlydighet er sentralt.	Negativt frihetsbegrep. Ansvarlig for seg selv. Lovlydighet.
<i>Lover og rettigheter</i> «Gjennom loven har du også rettigheter. Du har rett til å si hva du mener, og rett til å bevege deg fritt i samfunnet. Ingen skal kunne ta fra deg disse rettighetene». S. 102	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at individet har visse rettigheter og friheter. Borgernes rettigheter og friheter er kjernen i liberalt demokrati.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten.
	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at individet har negativ frihet.	Negativt frihetsbegrep. Ansvarlig for seg selv.
<i>Ikke alltid enige om lover</i> «Mange lover er vi enige om, men ikke alle. (...) Noen ønsker at hvert enkelt menneske skal bestemme mye selv. Andre er uenige i dette". S. 102	Deliberativ demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at det er uenighet i den offentlige deliberasjonen.	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Offentlig deliberasjon – konkurranse mellom politiske syn.

	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at konsensus ikke alltid er mulig eller målet i debatter og diskusjoner.	Konsensus ikke alltid målet/mulig. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<u>Oppgaver:</u> «1) Hva er en lov? Hva er en norm? 2) Hvorfor er vi ikke alltid enige om lover og regler? 3) Gi eksempler på noen normer som gjelder i samfunnet vårt». S. 103	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til samtale og diskusjon/refleksjon om lover, uenighet og normer.	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Offentlig deliberasjon – konkurranse mellom politiske syn.
	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi gjennom arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i debatt og diskusjon, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Adressere og analysere samfunnsspørsmål.
<i>Politikerne forhandler</i> «I et demokrati er folket med på å bestemme hvilke goder og byrder vi skal ha i samfunnet. Vi velger politikere til å bestemme for oss». S. 104	Deltakerdemokratiet	Fordi teksten formidler at borgerne har positiv frihet til å velge politikere.	Valg. Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltakelse. Deltakelse gir bevissthet om fellesskap og forståelse for samfunnsmessige behov. Personlig involvering gir politiske erfaringer og tro på deltakelse. Samfunnsmessig aktivitet former kollektiv og gjør individet/fellesskapet myndig.
	Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler positiv frihet, og engasjement gjennom valgdeltakelse.	Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltakelse. Vise engasjement.
<i>Demokrati er en metode for å bestemme fordeling</i> «Norge er et demokrati. Vi som bor i landet, velger politikere». S.104	Deltakerdemokratiet	Fordi teksten formidler at borgerne har positiv frihet til å velge politikere.	Valgdeltakelse. Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltakelse. Deltakelse gir bevissthet om fellesskap og forståelse for samfunnsmessige behov. Personlig involvering gir politiske erfaringer og tro på deltakelse. Samfunnsmessig aktivitet former kollektiv og gjør individet/fellesskapet myndig.
	Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler positiv frihet, og engasjement gjennom valgdeltakelse.	Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltakelse. Vise engasjement.

<i>Demokrati er en metode for å bestemme fordeling</i> «Politikerne bestemmer hvor mye vi skal bidra til fellesskapet gjennom skatter og avgifter, og, hvem som skal få penger fra felleskassa. Politikerne bestemmer hvor mye penger som skal brukes på sykehus, eldreomsorg, veier og mye annet». S. 104	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at politikerne bestemmer. Fordi teksten formidler at politikerne bestemmer, som understreker at forpliktelse fra borgere vektlegges i mindre grad. Valg er kjernen i politikken.	Makt og legitimitet til folkevalgte. Pluralistisk samfunn– den politiske beslutningsmakten er fordelt mellom den lovgivende, dømmende og utøvende makt. Forpliktelse vektlegges i mindre grad. Individualistisk – valg er kjernen i politikken.
<i>Demokrati er en metode for å bestemme fordeling</i> «Hvert år forhandler politikerne om hvor de skal bruke penger. Mange får litt, men ikke alle får det de ønsker». S. 104	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om forhandling i det politiske livet. Her er deliberasjon, dialog, sentralt i konkurransen mellom politiske syn. Fordi teksten formidler at konsensus ikke alltid er målet eller mulig i forhandlinger.	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Offentlig deliberasjon – konkurranse mellom politiske syn. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytt til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Demokrati er en metode for å bestemme fordeling</i> «Vi som bor i Norge, er med på å bestemme gjennom å velge politikere og gjennom å engasjere oss i fordelingen». S. 104	Deltakerdemokratiet Deltakende medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at borgerne har positiv frihet til å velge politikere. Fordi teksten formidler positiv frihet, og engasjement gjennom valgdeltakelse.	Valgdeltakelse. Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltagelse. Deltakelse gir bevissthet om fellesskap og forståelse for samfunnsmessige behov. Personlig involvering gir politiske erfaringer og tro på deltagelse. Samfunnsmessig aktivitet former kollektiv og gjør individet/fellesskapet myndig. Positivt frihetsbegrep – mulighet for deltagelse. Vise engasjement.
<i>Demokrati er en metode for å bestemme lover og regler</i> «Politikerne forhandler også om lover og regler. (...) Når det er uenighet om noe, kan politikerne forhandle med hverandre. Kanskje finner de en løsning mange er fornøyd med». S. 104	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om forhandling i det politiske livet. Her er deliberasjon, dialog, sentralt i konkurransen mellom politiske syn. Fordi teksten formidler at konsensus ikke alltid er målet	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon for løsning på det felles beste. Deliberasjon med enighet som mål for å avgjøre politiske spørsmål. Offentlig deliberasjon – konkurranse mellom politiske syn. Konsensus ikke alltid målet/mulig.

«Tror dere det ville blitt en konflikt mellom dere hvis dere skulle delt ut penger på ordentlig, eller hadde dere blitt enige alle sammen? Begrunn svaret».	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi gjennom arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i debatt og diskusjon, og klare å bli enige om en løsning.	Deliberasjon med enighet som mål for å avgjøre politiske spørsmål. Deliberasjon for løsning på det felles beste. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Bryne seg på spørsmål om rettferdighet og urettferdighet. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytt til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Folkeavstemning</i> «Noen ganger syns politikerne det de skal bestemme, er så viktig at de arrangerer en folkeavstemning». S. 108	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om valghandling i folkeavstemninger. Fordi teksten formidler om valghandling i folkeavstemninger. Valg er kjernen i politikken.	Valg. Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Frie valg er kjernen i politikken. Alle har en stemme i valg – demokratiske verdier: likhet og likeverd. Individualistisk – valg er kjernen i politikken. Forpliktelse vektlegges i mindre grad.
<i>Indirekte demokrati</i> «Vi kaller det indirekte demokrati når vi velger de som skal styre på vegne av oss. Folket velger representanter som skal forhandle om fordeling og hvilke lover og regler som skal gjelde». S. 108	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om valghandlingen. Fordi teksten formidler om valghandlingen. Valg er kjernen i politikken.	Valg. Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Frie valg er kjernen i politikken. Valg – konkurranse mellom ulike partier med ulike politiske syn. Alle har en stemme i valg – demokratiske verdier: likhet og likeverd. Individualistisk – valg er kjernen i politikken. Forpliktelse vektlegges i mindre grad.
<i>Direkte demokrati</i> «Direkte demokrati er når folket selv bestemmer i politiske saker. Noen ganger syns politikerne at det de skal bestemme, er så viktig at de ønsker at folket skal si hva de mener. Da kan de arrangere en folkeavstemning. Ved en folkeavstemning får alle borgerne mulighet til å stemme enten ja eller nei til et politisk spørsmål. Det skal også være mulig å stemme ingen av delene». S. 108	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om valghandling i folkeavstemninger. Fordi teksten formidler om valghandling i folkeavstemninger. Valg er kjernen i politikken.	Valg. Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Frie valg er kjernen i politikken. Alle har en stemme i valg – demokratiske verdier: likhet og likeverd. Individualistisk – valg er kjernen i politikken. Forpliktelse vektlegges i mindre grad.
<i>Rådgivende folkeavstemning</i> «Grunnloven sier at det er Stortinget som bestemmer, men siden Norge er et demokrati, blir	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at folkets råd blir fulgt i folkeavstemninger.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Frie valg er kjernen i politikken.

	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi gjennom arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i debatt og diskusjon, ta stilling til politiske spørsmål og lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe.
<i>Samfunnet endrer seg</i> «I dag har vi mange lover som skal passe på at alle skal ha de samme rettighetene. Homofile og lesbiske kjærester kan gifte seg, akkurat som andre kjærester». S. 113	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at par uansett seksualitet har lov til å gifte seg. Fordi teksten formidler negativ frihet.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Samfunnet endrer seg</i> «Nå er det straffbar å komme med grove negative kommentarer rettet mot noen fordi de er homofile eller lesbiske». S. 113	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at man ikke har lov til å bryte loven. Lovlydighet er sentralt. Fordi teksten formidler at individet skal ha ansvarlig oppførsel og god karakter, og derfor lovlydighet.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Ikke skade andre og ikke bryte loven. Lovlydighet. Ansvarlig oppførsel og god karakter.
<i>Samfunnet endrer seg</i> «Nå kan også kvinner uten kjæreste få hjelp til å lage barn». S. 113	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at kvinner har rett til hjelp for befruktning uten kjæreste. Fordi teksten formidler negativt frihetsbegrep.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Samfunnet endrer seg</i> «Mange var uenige i loven, men flertallet klarte å endre den». S. 113	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om deliberasjon om politiske spørsmål, og at flertallet bestemmer. Fordi teksten formidler at deliberasjon ikke alltid fører til konsensus.	Samtale/dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Felles beste en utfordring – flertallets syn representerer bare flertallet. Deliberasjon med enighet som mål for å avgjøre politiske spørsmål. Konsensus ikke alltid mulig/målet. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Samfunnet endrer seg</i> «Hvilke lover og regler gjelder for elektriske sparkesykler? Syns	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om aktuelt samfunnsspørsmål.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling.

du det burde være flere regler?» S. 113	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi i arbeidet med spørsmålene vil elevene få mulighet til å utvikle evne til å ta stilling til politiske spørsmål, analysere samfunnsspørsmål, kritisere samfunnsstrukturer, og lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deltakelse i aktuelle samfunnsproblemer. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Krittikk av samfunnets strukturer.
<i>Sammen er vi sterke Arbeidskonflikt</i> «I Norge har både arbeidstakere og arbeidsgivere organisert seg. Det betyr at de står sammen i hver sine organisasjoner». S. 114	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om organisering i arbeidslivet. Dette er en rettighet for arbeidstakere og arbeidsgivere. Fordi teksten formidler negativ frihet og at samfunnet består av interessegrupper (organisasjoner).	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Organisasjoner & interessegrupper sikrer politiske avveininger og stabilitet. Organisasjoner & interessegrupper skaper fellesskap, fremmer politiske syn og medborgernes interesser. Negativt frihetsbegrep. Individorientert/sivilt samfunn av interessegrupper.
<i>Sammen er vi sterke</i> «Arbeidstakerne kan bruke streik som våpen mot arbeidsgiverne, og arbeidsgiverne kan bruke lockout som våpen mot arbeidstakerne». S. 114	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om streik og lockout. Dette er rettigheter arbeidstakere og arbeidsgivere har og kan iverksette. Fordi teksten formidler negativ frihet.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Organisasjoner & interessegrupper sikrer politiske avveininger og stabilitet. Organisasjoner & interessegrupper skaper fellesskap, fremmer politiske syn og medborgernes interesser. Negativt frihetsbegrep.
<u>Oppgaver:</u> «1) Hva er en streik? 2) Hvorfor kan det være fornuftig å organisere seg? 3) Hvorfor oppstår arbeidskonflikter?» S. 115	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om streik, organisering og arbeidskonflikter. Fordi i arbeidet med spørsmålene vil elevene få mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever om samfunnsspørsmål, adressere og analysere dem,	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Adressere og analysere samfunnsspørsmål.

		tilegne seg kunnskap for å bidra til systemisk endring og lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Kunnskap om sosiale bevegelser og hvordan å handle for systemisk endring. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Straff</i> <i>Hvorfor bruker vi straff?</i> «Vi vil at folk skal følge loven. Hvis folk ser at lovbrøyten havner i fengsel, vil de unngå å bli lovbrøytere selv».	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler om lovlydighet. Fordi teksten formidler om lovlydighet og ansvarlighet for seg selv.	Ikke skade andre og ikke bryte loven. Lovlydighet. Ansvarlig for seg selv. Ansvarlig oppførsel og god karakter.
<i>Fungerer straff?</i> «Siden Stortinget er valgt av oss alle, er lovene de bestemmer, egentlig lover vi har gitt oss selv». S. 117	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at folket bestemmer gjennom valg. Fordi teksten formidler at borgerne deltar i Stortingsvalg.	Frie valg er kjernen i politikken. Individualistisk – valg er kjernen i politikken.
<u>Oppgaver:</u> «1) Hvilke vanlige former for straff har vi i Norge? 2) Hva er de tre begrunnelsene for straff? 3) Hvilken av de tre begrunnelsene for straff synes du er best?». S. 117	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om strafftyper, begrunnelsene for straff og egne refleksjoner rundt straff. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner om samfunnsspørsmål, og lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Straff av barn før og nå</i> «Men Norge har undertegnet FNs barnekonvensjon, som sier at fengsel ikke bør benyttes som straff for unge under 18 år». S. 118	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at individet skal beskyttes mot maktovergrep fra staten. Fordi teksten formidler negativ frihet.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<u>Oppgaver:</u> «1) Hvor gammel må man være for å dømmes etter loven? 2) Hva er ungdomsstraff? 3) Før 1936 kunne lærerne tvinge barna til å høre etter gjennom å true med spanskrøret. Hvordan kan lærere få barna til å høre etter i dag?». S. 119	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om ungdomsstraff og refleksjoner rundt samtidens metoder for å få barn til å høre etter. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner om samfunnsspørsmål, og lytte og	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.

		ta stilling til ulike argumenter og meninger.	
<i>Det internasjonale samfunnet</i> «FN (...) arbeider for menneskerettighetene, hjelper land til en bedre økonomi og bedre helse, og forhandler i konflikter». S. 120	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at FN arbeider for å verne om menneskerettighetene og derfor også negativ frihet. Fordi teksten formidler negativ frihet.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<u>Oppgaver:</u> «1) Hva er det fulle navnet til FN? 2) Hvordan kan FN bidra til å skape fred i verden? 3) Kan det å hjelpe land til økonomisk utvikling bidra til fred? Hvorfor/hvorfor ikke?». S. 121	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om FNs arbeid for fred og refleksjoner rundt økonomisk utvikling som utgangspunkt for fred. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til delta i aktuelle samfunnsproblemer, ta stilling til politiske spørsmål, og forstå samspillet mellom sosiale, politiske og økonomiske strukturer.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deltakelse i aktuelle samfunnsproblemer. Adressere årsaken til samfunnsproblemer. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Forståelse, diskusjon og analyse av samspillet mellom sosiale, politiske og økonomiske samfunnskrefter/strukturer.
<i>Dødsstraff</i> «Dødsstraff bryter med retten til liv og blir derfor sett på som et brudd på FNs menneskerettigheter». S. 123	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at individet skal vernes mot statens maktovergrep. Fordi teksten formidler negativ frihet.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
Oppgaver side 124-125 <u>Oppgave 1)</u> «Bryter disse elevene lover, regler eller normer? Og hva tror dere konsekvensene av bruddene blir?». S. 124	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om ulike konflikter om lover, regler og normer. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner om samfunnsspørsmål, og lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<u>Oppgave 3)</u> «Les side 108-109. hvordan fungerer elevrådet på skolen deres? Er det et direkte eller et indirekte demokrati? Snakk sammen i grupper og begrunn	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om elevrådet, om det er indirekte eller direkte demokrati.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling.

svaret dere kommer fram til?». S. 124	Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål, og lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<u>Oppgave 4)</u> «Snakk sammen i grupper. Tenk dere at dere levde i et land uten lover, slik at ingen kunne bli dømt til bøter eller fengsel. Diskuter spørsmålene nedenfor. a) Hvordan tror dere det ville vært å kjøre bil når ingen kunne bli straffet for å gjøre farlige ting i trafikken? b) Hvordan hadde det vært å drive en butikk? c) Hva tror dere ville skjedd med politiet om det ikke fantes noen lover? d) Hva tror dere ville skjedd om noen hadde stjålet sykkelene deres?». S. 124	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om å leve i et samfunn uten lover. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål, adressere og analysere samfunnsspørsmål, og lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Adressere årsaken til samfunnsproblemer. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<u>Oppgave 7)</u> «Et viktig mål med å fengse noen er at de skal slutte å gjøre kriminelle handlinger når de kommer ut. Hva tror dere det er lurt at fangene gjør mens de er i fengsel, for at de skal forandre livene sine når de slipper ut? Snakk sammen og skriv ei liste». S. 125	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om hva elevene tenker er lurt at tiden i fengsel brukes på. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner om samfunnsspørsmål, ta stilling til politiske spørsmål, adressere og analysere samfunnsspørsmål, og lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<u>Oppgave 8)</u> «Hva mener dere bør være en passende straff for en voksen som a) Stjeler en sykkel? b) Stjeler penger fra jobben sin?	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om hva passende straff er for ulike forbrytelser.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling.

		om samfunnsspørsmål, ta stilling til politisk spørsmål, og å lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>1814 og Grunnloven</i> <i>Grunnloven</i> «I Grunnloven står det at Norge er et kongerike, hvem som har rett til å stemme ved valg, og noen spesielt viktige rettigheter alle nordmenn skal ha, som for eksempel ytringsfrihet». S. 138	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at alle nordmenn har noen spesielt viktige rettigheter, eksempelvis ytringsfriheten. Fordi teksten formidler negativ frihet.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>Fra undersåtter til medborgere</i> «Alle i Norge fikk noen viktige menneskerettigheter, som ytringsfrihet, rett til å slippe tortur i fengsel, at staten ikke uten videre kan bryte seg inn i huset ditt, og at du ikke kan settes i fengsel uten at du er dømt etter loven. (...) Nå ble de borgere med politiske rettigheter». S. 139	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at Grunnloven gav nordmenn rettigheter som ytringsfrihet, og at de ble borgere med politiske rettigheter. Fordi teksten formidler negativ frihet.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<u>Oppgaver:</u> «1) Hva er en grunnlov? 2) Hvorfor feirer vi 17. mai? 3) Har det noe å si om lovene blir bestemt av en konge alene, eller om alle er med og bestemmer dem gjennom sine representanter? Hvorfor/hvorfor ikke?». S. 139	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om hva grunnlov er, hvorfor vi feirer 17. mai og refleksjoner rundt om det har noe å si om kongen alene bestemmer lovene. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner om samfunnsspørsmål, ta stilling til politisk spørsmål, og å lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Maktfordelingen</i> «Grunnloven sier at makten i staten skal være delt i tre deler. Denne regelen er viktig i et demokrati. <i>Maktfordelingsprinsippet</i> I et samfunn har staten mye makt. For at de som leder staten, ikke skal misbruke makten til å undertrykke folk, deles staten i tre deler: den lovgivende makt, den utøvende makt og den dømmende makt. Regelen om at makten deles i tre, kalles vi maktfordelingsprinsippet». S. 140	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at det norske samfunnet er pluralistisk ved at makten er fordelt mellom Stortinget, regjeringen og domstolene. Fordi teksten formidler at staten har mye makt.	Pluralistisk samfunn – den politiske beslutningsmakten er fordelt mellom den lovgivende, dømmende og utøvende makt. Makt og legitimitet til folkevalgte. Forpliktelse vektlegges i mindre grad. Individualistisk – valg er kjernen i politikken.

<i>Den lovgivende makt</i> «Stortinget bestemmer lovene og hvor mye penger folk skal betale i skatt. <i>Den utøvende makt</i> Regjeringen styrer staten, men må følge lovene, og kan bare bruke de pengene Stortinget gir den. <i>Den dømmende makt</i> Domstolene dømmer etter lovene. De vurderer om noen har brutt dem. Men de lager ikke lovene selv». s. 141	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at det norske samfunnet er pluralistisk ved at makten er fordelt mellom Stortinget, regjeringen og domstolene. Fordi teksten formidler at staten har mye makt.	Pluralistisk samfunn – den politiske beslutningsmakten er fordelt mellom den lovgivende, dømmende og utøvende makt. Makt og legitimitet til folkevalgte. Forpliktelse vektlegges i mindre grad. Individualistisk – valg er kjernen i politikken.
Oppgaver: «1) Hva er maktfordelingen? 2) Hva er de tre statsmaktene, og hva gjør de? 3) Er det viktig at makten i samfunnet deles, synes du? Hvorfor/hvorfor ikke?». S. 141	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om maktfordelingen, de tre statsmaktene og hva elevene tenker om maktfordelingen. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner om samfunnsspørsmål, ta stilling til politisk spørsmål, og å lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Den fjerde statsmakten</i> «Det sies at vi også har en fjerde statsmakt. Det er pressen (...). De har en viktig jobb med å følge med på Stortinget, regjeringen og domstolene, og avsløre dem hvis de gjør noe som ikke er greit. En fri presse er viktig i et demokrati». S. 142	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at fri presse er viktig i et demokrati. Fordi teksten formidler at fri presse er viktig i demokrati. Negativ frihet.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Folk har rett til å ta frie valg. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
Aktiviteter side 143 «Les og diskuter sakene under. Er det riktig at pressen skriver om disse sakene, eller burde de latt være? Begrunn svarene deres». S. 143	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgaven legger opp til samtale og refleksjon om pressens skriving om to saker. Fordi i arbeidet med oppgaven får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner om samfunnsspørsmål, adressere og analysere samfunnsspørsmål, ta	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål.

		stilling til politisk spørsmål, og å lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<i>Norge blir et demokrati</i> <i>Stemmerett for kvinner</i> «I 1913 fikk kvinner stemmerett, og vi kan si at Norge ble et demokrati». S. 145	Liberal demokratiforståelse	Fordi teksten formidler at kvinner fikk stemmerett, som gjorde Norge til et demokrati.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Alle har en stemme i valg – demokratiske verdier: likhet og likeverd Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten.
	Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler negativ frihet.	Negativt frihetsbegrep.
<u>Oppgaver:</u> «1) Når ble parlamentarismen innført? 2) Hvorfor var parlamentarismen viktig for demokratiet? 3) Hvorfor var ikke Norge et demokrati i 1814?	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til samtale og refleksjon om parlamentarismen og dens rolle for demokratiets utvikling.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter.
	Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner om samfunnsspørsmål, adressere og analysere samfunnsspørsmål, ta stilling til politisk spørsmål, og å lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
Oppgaver side 152-152 <u>Oppgave 1)</u> «Arbeid to og to sammen. Les side 128-129. Den ene forklarer hva direkte demokrati er, den andre forklarer hva indirekte demokrati er. Still hverandre spørsmål om det er noe dere ikke forstår». S. 152	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til samtale om direkte og indirekte demokrati.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon – utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter.
	Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever i diskusjoner om samfunnsspørsmål, og å lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Deltakelse i debatter og gruppediskusjoner. Lytte til og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<u>Oppgave 4)</u> «Finn ut mer om Olav den hellige. Lag og framfør en presentasjon. Du velger selv hvordan du ønsker å presentere. Du kan for eksempel lage et dikt eller en sang, du kan bruke et presentasjonsverktøy eller du kan lage en tegneserie». S. 152	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til å lage og gjennomføre en muntlig presentasjon.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling.
	Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere noe til	Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål.

		klassen som er samfunnsfaglig (historie).	
<u>Oppgave 6)</u> «Under eneveldet fra 1660 til 1814 måtte folk skrive til kongen i København hvis det var de ønsket å forandre. Hva kan man gjøre hvis det er noe du ønsker å forandre i samfunnet i dag?» S. 152	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til å reflektere og diskutere hva elevene kan gjøre for å skape samfunnsendring. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å reflektere rundt hva de skal kan gjøre for å skape samfunnsendring gjennom å kritisere samfunnets strukturer, utfordre urettferdighet eller adressere årsaken til samfunnsproblemer.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Deltakelse i aktuelle samfunnsproblemer. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Adressere årsaken til samfunnsproblemer. Kollektivt arbeid for samfunnsliv og for å løse samfunnsmessige problemer. Kritikk av samfunnets strukturer. Skape sosial endring og forbedre samfunnet. Utfordre urettferdighet.
<u>Oppgave 8)</u> «Gå sammen i grupper på 4-5 elever. Dere skal lage en nyhetsreportasje, enten som rollespill eller på video. Én elev har rollen som journalist. Journalisten skal intervju dommeren, statsministeren og stortingspresidenten for å finne ut hva domstolene, regjeringen og Stortinget har som oppgaver». S. 152	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til å samtale og diskutere hvordan man skal løse oppgaven. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever, og lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.
<u>Oppgave 9)</u> «Kvinner fikk ikke stemmerett før i 1913. da hadde menn hatt stemmerett lenge. Diskuter i grupper. a) Hvorfor fikk kvinnene stemmerett lenge etter mennene, tror dere? b) Barn og ungdommer har heller ikke stemmerett. Finn argumenter for og imot at barn burde ha stemmerett. c) Hvor gammel mener dere man må være for å kunne ha stemmerett». S. 153	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighetsorientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til å samtale og diskusjon om stemmerett for kvinner i 1913, og aldersgrense for å stemme. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever, lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger, analysere samfunnsspørsmål og ta stilling til politiske spørsmål.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Adressere årsaken til samfunnsproblemer. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe.
<u>Oppgave 10)</u> «Les teksten «Hva skjedde i 1814?» på side 146-149 nøyte. Lag fem spørsmål fra teksten. Bytt med en i klassen, og svar på hverandres spørsmål».	Deliberativ demokratiforståelse	Oppgavene legger opp til å samtale og diskusjon hva som skjedde i 1814, og utarbeide fem spørsmål om det.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling.

		(miljøvernere), og negativ frihet.	Individorientert/sivilt samfunn av interesse-grupper.
<i>FNs konvensjon om urfolks rettigheter</i> «FN har tatt et særlig ansvar for å beskytte urfolk. I 1989 ble ILO-konvensjonen 169 om urfolk og stammefolk vedtatt.	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler at FN jobber for å beskytte urfolk. Fordi teksten formidler negativ frihet.	Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Negativt frihetsbegrep.
<i>FNs konvensjon om urfolks rettigheter</i> «Statene som undertegner en konvensjon, må følge det som står i avtalen». S. 173	Liberal demokratiforståelse Personlig ansvarlig medborgeropplæring	Fordi teksten formidler negativ frihet, da statene må følge avtalene og ikke utsette befolkningen for maktovergrep. Fordi teksten formidler at statene må følge avtalene de har undertegnet, og negativ frihet	Negativt frihetsbegrep: fjerne restriksjoner og begrense maktovergrep fra staten. Individets rettigheter og friheter skal vernes om. Lovlydighet. Negativt frihetsbegrep.
Oppgaver: «1) Når ble Sametinget åpnet? 2) Hva betyr sivil ulydighet? 3) Vindmøllene produserer elektrisk kraft uten å slippe ut CO2. Men er det riktig å bygge dem på land som reindriftssamene bruker til reindrift? Hvorfor/hvorfor ikke?	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til å samtale og diskusjon om Sametinget, sivil ulydighet og diskusjon og vurdering om vindmøller på land eid av samer. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever, lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger, ta stilling til politiske spørsmål, analysere samfunnsspørsmål, kritisere samfunnsstrukturer, og lære at konsensus ikke er alltid målet/mulig.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Deltakelse i aktuelle samfunnsproblemer. Adressere og analysere samfunnsspørsmål. Ta stilling til politiske spørsmål individuelt og i gruppe. Kritikk av samfunnets strukturer. Konsensus er ikke alltid målet/mulig.
Oppgaver side 174-175 Oppgave 1) «Hva er en same? Snakk sammen om hva dere mener er samisk, og hva som kjennetegner samisk kultur. Lag et tankekart hvor dere skriver Samisk i midten». S. 174	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til å samtale og diskusjon om hva en same er, og hva som kjennetegner samisk kultur. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever, lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger, og adressere og analysere samfunnsspørsmål	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Deltakelse i aktuelle samfunnsproblemer. Adressere og analysere samfunnsspørsmål.

<u>Oppgave 2)</u> «Under ser dere den første strofen i samenes nasjonalsang «Sami sogá lavlla» på norsk bokmål, nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk. Studer tekstene sammen i små grupper eller to og to. Snakk sammen. a) Finn ordet Sameland i de tre samiske tekstene. b) Hvordan klarte dere å finne ut hvilket ord som var «Sameland»? c) Hvilke likheter og forskjeller kan dere se mellom de tre samiske språkene?». S. 174	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til å samtale og diskusjon om samenes nasjonalsang. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever, lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger, og adressere samfunnsspørsmål.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger. Deltakelse i aktuelle samfunnsproblemer. Adressere og analysere samfunnsspørsmål.
<u>Oppgave 5)</u> «Slå opp på side 164-165, «Samene og kongeriket». Arbeid sammen med den du sitter ved siden av. Les annethvert avsnitt høyt. Den som ikke leser, skal gjenfortelle det som ble lest, med egne ord».	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til å samtale om og gjenfortelling av tekst. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål.
<u>Oppgave 6)</u> «Søk opp mer informasjon om runeomme på internett. Lag en presentasjon av det du finner. Få med både hva runeommen er lagd av, hvordan den blir brukt, og hva den ble benyttet til». S. 175	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til å lage en muntlig presentasjon om runeommen. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål.
<u>Oppgave 7)</u> «Les på side 168-169 om fornorskingspolitikken. (...) Fortell om fornorskingspolitikken til en i klassen ved å se på de tre overskriftene og ordene du har skrevet til hvert avsnitt». S. 175	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til å fortelle en medelev om fornorskingspolitikken. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever.	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål.
<u>Oppgave 8)</u> «Snakk sammen i grupper. Hvorfor tror dere det var viktig for samene å samles i Tråante (Trondheim) 6. februar 1917?». S. 175	Deliberativ demokratiforståelse Aktiv/rettferdighets-orientert medborgeropplæring	Oppgavene legger opp til å samtale og diskusjon/refleksjon om samenes møte i Trondheim. Fordi i arbeidet med oppgavene får elevene mulighet til å utvikle evne til å kommunisere med medelever, lytte og ta stilling til ulike argumenter	Samtale og dialog i sosiale fellesskap. Kommunikasjon og samhandling. Deliberasjon - utveksle ulike syn og utvikle større forståelse for ulike synspunkter. Kunne kommunisere med alle medmennesker om ulike samfunnsspørsmål. Lytte og ta stilling til ulike argumenter og meninger.

